

INTERVJU • SID 10

Chefen tillbaka
efter avstängning

SKOLSKJUTNING • SID 4

Han ledde
Örebro-insatsen

TJUGO FYRA 7

En tidning utgiven av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

#65 | April 2025

TEMA UKRAINA

Står stadigt i stödet

■ Möt MSB:s personal på plats i Kiev

Sidorna 12-21

Tillsammans är vi det civila försvaret

➔ Det säkerhetspolitiska läget är det allvarligaste sedan andra världskriget. Det har vi sagt länge – och samtidigt blir det lite mer allvarligt hela tiden. Den amerikanska administrationens agerande ökar osäkerheten och komplexiteten i frågor som Ukrainas framtid, Europas säkerhet, Mellanöstern och internationell handel. Frågor som påverkar oss och vår framtid.

När jag pratar om säkerhetsläget vill jag ändå lägga till – det finns inget omedelbart hot mot Sverige. Vi kan fortfarande sova gott på natten. Däremot så måste vi nu öka takten och se till att totalförsvaret, det militära och det civila försvarets gemensamma förmåga, blir starkare. I grund och botten handlar det ju om att vi ska göra det så svårt att angripa vårt land att Ryssland väljer att låta bli.

För att lyckas behöver vi alla göra vårt. Det handlar om allt från hemberedskap till att bygga lager, utbilda civilpliktiga inom räddningstjänsten, skaffa reservaggregat och planera och öva tillsammans.

Fokusera på det som ger effekt. Varje år gör MSB en samlad bedömning av läget i det civila försvaret, och i årets rapport ser vi att det skett en stark utveckling under 2024. Jämfört med 2023 ser vi ett skifte mot krigets krav som den dimensionerande planeringsföretsättningen och ett ökat fokus på åtgärder som ger effekt och ökar vår motståndskraft. Faktum är att antalet förmågestärkande åtgärder

LEDARE

Mikael Frisell
Generaldirektör,
MSB

”Nu behöver vi, på alla nivåer och inom all samhällsviktig verksamhet, öka takten och fokusera på sådana åtgärder som ger snabb effekt.”

i princip fördubblades jämfört med året innan.

Men det är från alldeles för låga nivåer och samtidigt flåsar det säkerhetspolitiska läget oss i nacken. Nationellt har vi fått tydliga inriktningsbeslut och det börjar också komma rejäla resurstillskott. Nu behöver vi, på alla nivåer och inom all samhällsviktig verksamhet, öka takten och fokusera på sådana åtgärder som ger snabb effekt.

Vi stödjer och lär av Ukraina. I början av mars besökte jag Ukraina för att träffa våra ukrainska kollegor och besöka den MSB-personal som är på plats i Kiev. Först och främst – det är oerhört imponerande att på plats uppleva ukrainarnas motståndskraft. Som ett exempel, över hela Kiev ljuder ständiga flyglarm, dag som natt. Ständigt tvingas du avbryta det du gör och kliva upp på natten. Rysslands syfte är förstås att skada, men lika mycket att trötta ut och knäcka försvarsviljan hos människor. Samtidigt var det en stad full av värtecken och liv och rörelse jag såg.

På plats träffade jag våra ukrainska kollegor inom räddningstjänsten (Sesu) och de som bland annat ansvarar för skydd av kritisk infrastruktur (SSCIP). Där fick jag bekräftat hur viktigt det är att vi i det svenska civila försvaret också tar hem Ukrainas erfarenheter och lär oss och jag kan berätta att MSB nu fortsätter och utvecklar samarbetet. Jag träffade också den ukrainska frivilligorganisationen Tactical Medicine North och fick möjlighet att

dela ut akutvårskor från Sverige till de stridssjukvårdare de utbildar. Vi stöttar dem – och de gör ett fantastiskt arbete som räddar liv vid fronten.

Sverige kommer nu fortsätta bidra till Ukrainas kamp så länge det behövs. Och alla ska veta att stödet till Ukraina är den största insatsen MSB någonsin gjort. Exempel på insatser sedan 24 februari 2022: 14 506 ton donerat materiel, 3 000 nödbostäder, 224 evakuerade patienter och 95 utbildade sjukvårdsinstruktörer som i sin tur utbildat 60 000 sjukvårdare. MSB har koordinerat och organiserat cirka 1 200 lastbilar som transporterat saker från 160 donerande aktörer. På plats kunde jag se och höra om hur vårt stöd används och gör skillnad. Och jag tycker verkligen att alla ska vara stolta över det – Sveriges samlade stöd är viktigt på riktigt!

Nu jobbar vi på. Sist vi hade personalinformation på MSB så återanvände jag det engelska uttrycket ”keep calm and carry on”. Fritt översatt blir det: behåll lugnet och jobba på. Och så skulle jag sammanfatta både mina intryck från Ukraina och vad vi i det civila försvaret behöver göra nu. Det allvarliga säkerhetspolitiska läget betyder att vi har bråttom – men om vi fokuserar på vårt uppdrag och jobbar på kommer vi lösa våra uppgifter en efter en. Vi gör det tillsammans och med fokus på sådant som ger snabb effekt och ökar Sveriges motståndskraft.

TJUGOFYRA7

Tjugofyra7 bevakar utvecklingen inom Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps ansvarsområden och ska stimulera till debatt i dessa frågor. Enbart Ledaren på sidan 2 är att betrakta som MSB:s officiella linje.

REDAKTIONEN

Maria Norell
journalist, ansvarig utgivare
010-240 51 63
maria.norell@msb.se

Jonas Klint
journalist
010-240 50 49
jonas.klint@msb.se

Adress:

MSB, Tjugofyra7, 651 81 Karlstad.

E-post: redaktionen@tjugofyra7.se

Webb: www.tjugofyra7.se

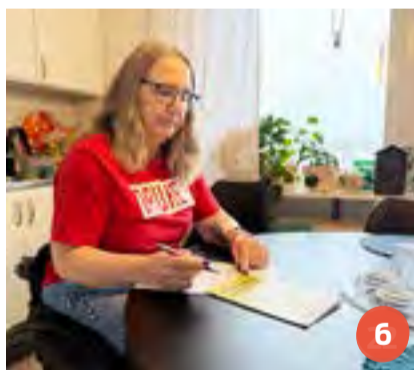
Upplaga: 29 750.

Tryckdag: 27 mars.

Nästa nummer är ute: 1 april.

Tryck: Pressgrannar, Linköping.

INNEHÅLL #65

6

20

32

Som huvudregel är handlingar som inkommer till Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps tryckta periodiska tidskrift Tjugofyra7 allmänna handlingar som kan begäras ut av allmänheten.

Ett undantag från den huvudregeln är att meddelanden/tips som inkommer till Tjugofyra7, för offentliggörande i tidningen, inte utgör en allmän handling (se 2 kap. 14 § tryckfrihetsförordningen).

Däremot utgör myndighetens e-postlogg en allmän handling, vilket innebär att tipslämnarens identitet i denna handling kan bli offentlig eftersom det inte finns någon sekretessbestämmelse som tillåter att uppgiften hemlighålls.

NYHETER

Snabbt agerande av Örebro kommun
Sidan 5

Rullstolsburen känner sig bortglömd
Sidan 6

Ny nationell plan för skydd tas fram
Sidan 7

Volontärer hjälper krigsskadade
Sidan 20

Nu är handlingskraft ett uttalat krav
Sidan 23

Mässa visade bredden i beredskapen
Sidan 26

Sverige ska lära av USA-bränderna
Sidan 27

Brandmän tränar äldre
Sidan 32

ERFARENHETER

Gasol orsakade kraftig explosion
Sidan 24

Många utrymdes i komplex insats
Sidan 25

Färre utryckningar för räddningstjänsten

Den kommunala räddningstjänsten ryckte ut på närmare 112 000 inträffade eller befarade olyckor under 2024.

Det är 7 500 färre utryckningar än året innan.

– Vi ser en generell nedgång av i stort sett alla olyckstyper jämfört med 2023, säger Mikael Malmqvist på MSB.

■ MSB sammanställer nationell statistik över bränder, trafikolyckor, drunkningar, andra händelser och uppdrag som lett till utryckning av den kommunala räddningstjänsten.

Under 2024 gjordes drygt 111 800 utryckningar, vilket ska jämföras med 119 300 för 2023.

– Vi kan i nuläget inte säga hur mycket av nedgången som kan förklaras av eventuella förändrade rutiner vid utlarmning eller om det har skett en faktisk nedgång i antalet olyckor, säger Mikael Malmqvist vid enheten för lärande från olyckor på MSB.

Uppdragen under 2024 fördelas på 91 000 inträffade eller befarade olyckor, 12 500 IVPA-uppdrag (i väntan på ambulans) och 8 400 andra uppdrag.

En typ av bränder där antalet varierar naturligt från år till år beroende på vädret är skog- och markbränder. Den blöta

Antalet utryckningar som de svenska räddningstjänsterna gjorde 2024 minskade med cirka 7 500 stycken jämfört med året innan.

FOTO: MSB

sommaren 2024 märks i statistiken; närmare 2 600 bränder i skog och mark på en yta av 310 hektar är drygt 1 800 färre bränder än året innan.

Antalet bränder eller brandtillbud i byggnad är relativt stabilt år från år, men minskade med drygt 400 från 2023 till 9 900 under 2024. Det är första året sedan 2015 som antalet varit under 10 000.

När det gäller brand i byggnad var det som vanligt kök som var den överlägset vanligaste startpunkten med drygt 2 800 utryckningar. Antalet bränder som startat i kök har de senaste 15 åren legat på mellan cirka 2 200 och 3 200 per år, utan någon tydlig trend.

När det gäller trafikolyckor har de kommunala räddningstjänsterna ryckt ut till omkring

16 700 trafikolyckor per år de senaste fem åren. Under 2024 var antalet utryckningar till trafikolyckor något färre, 15 400.

MSB använder den här statistiken bland annat för att göra analyser för att kunna följa olycksutveckling över tid. Den är även ett underlag vid uppföljning av till exempel räddningstjänstens förmåga.

JONAS KLINT

MSB har fått ny överdirektör

MSB:s nya överdirektör heter Anna Starbrink.

Hon kommer senast från ett uppdrag som riksdagsledamot för Liberalerna.

■ Anna Starbrink, som tillträdde som överdirektör 24 februari, var som riksdagsledamot

Anna Starbrink

ordinarie ledamot i försvarsutskottet och även ledamot i Försvarsberedningen.

Anna Starbrink har tidigare haft ledande chefsroller i flera kommuner, bland annat har hon varit förvaltningschef i Uppsala kommun samt regionråd i Region Stockholm.

– Jag ser fram emot att vara en del av ledningen i MSB:s förändringsresa med tydligt fokus på att stärka Sveriges civila försvar, säger Anna Starbrink.

Överdirektören är ett stöd till generaldirektören när det gäller ledning och styrning av verksamheten. Överdirektören är även myndighetens ställföreträdande generaldirektör.

MSB:s generaldirektör Mikael Frisell säger i en kommentar: – Med Anna Starbrinks bakgrund och kompetens kommer hon att bli en stor tillgång.

Rekryteringsprocessen som ledde till att hon fick jobbet har fått hård kritik i media. Kritik som bland annat ledde till att Vänsterpartiet KU-anmälde Carl-Oskar Bohlin (M), minister för civilt försvar och högsta ansvarig för rekryteringen.

– Jag får känslan att hon har blivit handplockad. Starbrink lämnade in sin ansökan betydligt mycket senare än när tiden för ansökan gick ut. Och det fanns väldigt många andra sökande till den här tjänsten, har Hanna Gunnarsson (V) sagt.

Carl-Oskar Bohlin säger i en Expressen-podd att han har förståelse för att rekryteringen väcker frågor, men att kritiken bygger på ett missförstånd.

– Det missförståndet är att hon skulle ha sökt jobbet bara någon vecka innan regeringen fattade beslut. Hon gjorde en informell intresseanmälan, vilket man kan göra, i juli. Sedan har hon deltagit i exakt samma rekryteringsprocess som alla andra kandidater.

Kraftig minskning av bränder i skorsten

Antalet bränder som startar i skorstenar minskar kraftigt: från cirka 2000 per år för 20 år sedan, till 500 per år i dag.

– Det är inte bara antalet utan även omfattningen av bränderna som har minskat generellt, säger Håkan Sten på MSB.

■ Han är handläggare på enheten för brand och räddning och har i många år haft eldstadsrelaterade bränder som specialområde. Han berättar att bränder i skorstenen åren före millennieskiftet låg på mellan 1850 och 2300 per år.

Från 2004/2005 och fram-

åt minskade bränderna snabbt under en tioårsperiod, för att från 2015 och framåt plana ut på omkring 500 per år. 2024 ryckte räddningstjänsten ut på 471 bränder.

Så vad var det som hände 2004? Håkan Sten svarar att det dels kom en lag om en ny brandskyddskontroll det året, som hade stor effekt. Dessutom har det pågått en teknisk utveckling av eldstäder som har minskat brandrisken.

Innan den nya lagen kom fanns det inga särskilda kompetenskrav på kontrollanten.

– Det förstärkte man 2004 med en särskild och reglerad

kontroll av brandskyddet runt eldstäder som också skulle utföras av en särskild reglerad kompetens. Vi tog fram ny utbildning som var särskilt inriktad mot den här kontrollen.

– Det blev en höjning på den tekniska besiktningen av eldstaden och även på den som kunde göra kontrollen.

Det infördes också ett krav på att informera eldstadens ägare om hur man eldar säkrare.

Förutom den reglerade

Håkan Sten

brandskyddskontrollens inverkan så har det också skett en teknisk utveckling av eldstäderna som ger en bättre förbränning.

– Mycket av det kolväte som inte förbrändes och blev tjära förbränns i dag. Det ger mindre tjära och mindre soteld.

Att elda för värme och mys i bostäder är populärt, och när elpriserna rusade i höjden för något åt sedan ökade eldandet ytterligare.

– Just nu eldas det mer än i slutet av 1900-talet men det brinner mycket mindre.

JONAS KLINT

Han ledde insatsen i Örebro "Frustrerande att vänta"

ÖREBRO

Över en timme. Så länge dröjde det innan polisen gav räddningstjänstens personal klartecken att gå in på Risbergsskolan i Örebro när masskjutningen pågick. – Det var väldigt frustrerande. En minut är en evighet i det läget, säger tillförordnade räddningschefen Ulf Smedberg.

■ "Overkligt, en sjuk händelse". Det är vad Ulf Smedberg känner inför masskjutningen som krävde elva liv på Risbergsskolan, cirka en vecka innan den här intervjun.

– Det här är sådant man ser på tv från USA, det ska inte hända i Sverige och inte i Örebro.

När räddningsstyrkorna kom fram till skolan pågick det skottlossning inne i skolan.

– Vi möts av personer som försöker fly från platsen på olika sätt och man hör skottlossning.

Själv arbetade Ulf Smedberg i den inre ledningen. På skolan hade han ett 30-tal brandmän på plats som väntade på tummen upp från polisen för att gå in och börja rädda liv.

Det klartecknet dröjde alltså i mer än en timme.

– Det blev frustrerat, ända bak till sista led i ledningsstrukturen. Man vill ligga på dem där ute. Det blir en press på yttre befäl. Alla vill agera, de själva också.

Till slut kom brandmännen fram till människorna som inte hade hunnit sätta sig i säkerhet.

– De möts av något som ingen egentligen ska behöva se. Det är fruktansvärda bilder de beskriver. Döda, skadade och panikslagna människor.

Det hade varit rökutveckling i en del av skolan i ett tidigt skede men den krävde ingen insats.

– Tack och lov hade vi ingen brand som vi behövde agera mot. Brandmännens primära fokus var sjukvård.

– Att ta hand om dem som behöver hjälp, transportera ut dem till sjukvården och ambulanspersonal som tar det vidare därifrån.

Ulf Smedberg tycker att samarbetet med polisen fungerade bra. Med tanke på att det var pågående dödligt våld med ett

okänt antal gärningsmän i en stor, labyrintliknande lokal var det inte konstigt att det dröjde innan polisen bedömde att det var tillräckligt säkert för brandmännen att gå in, menar han.

– Det är för tidigt att dra några slutsatser, men tongångarna är att det har gått ganska bra.

Insatsen kommer att utvärderas i två separata utredningar. Den ena fokuserar på den skadade platsen och den andra på ledningssystemet. Man tar hjälp av Storstockholms brandförsvaret för den första och Räddningstjänsten Dala Mitt för den andra.

Innan utvärderingarna är klara blir alla utlåtanden om hur insatsen gick lite preliminära. Men något som Ulf Smedberg kan säga är att systemet med kamratstöd har fungerat.

Personalen som hade varit på skolan mår av naturliga skäl inte bra efteråt. I stället för att få vanlig ledighet hemma fick de komma till stationen och vara på plats bland kollegor, utan att vara i tjänst i ett par dagar.

Förutom stödet de fick av sina kollegor i den starkt sammansvetsade gruppen fanns de särskilda kamratstödjarna som extra stöd.

Modellen med kamratstöd har Nerikes brandkår jobbat med länge.

– Personerna som har den här uppgiften satte vi på fötterna direkt, så de var med och tog emot styrkorna när de kom hem igen. Så fort vi har en dödsolycka så har vi kamratstöd som leds av någon.

Förutom kamratstödjare samarbetar stationen också med en präst. Även han var på plats tidigt och erbjöd stöd.

■ Är det viktigt att hjälpen kommer omgående?

– Ja det skulle jag säga, så att man inte åker hem och funderar på kammaren.

Kamratstödjarna fortsätter att ha ansvar för "sin" grupp så länge det behövs.

– Det gäller att hålla koll och se hur det utvecklas över tid, så att man säkerställer att alla kommer upp på banan så bra som möjligt.

JONAS KLINT

Räddningschefen Ulf Smedberg vill vänta in kommande utvärderingar, men säger att insatsen verkar ha

Polisen bevakar den avspärrade brottsplatsen.

En vecka efter dådet kommer det

ro:

fungerat strukturerat och bra.

FOTO: JONAS KLINT

fortfarande sörjande till platsen.

Ljus, blommor och handskrivna personliga hälsningar utanför Risbergsskolan vittnar om sorgen efter massskjutningen.

Snabba beslut underlättade för kommunen

Snabba beslut i ett tidigt skede som gav krisinsatsen en tydlig inriktning och klara mandat.

Tillitsfulla relationer med berörda myndigheter.

Det var några av nycklarna bakom Örebro kommuns agerande efter massmordet.

■ Tio personer mördades i massskjutningen på Risbergsskolan, varav flera var anställda i Örebro kommun. Händelsen blev ett tufft test av Örebro kommuns krisberedskap.

En extern utredning ska se över kommunens hantering, så de slutgiltiga omdömena får vänta. Men kommundirektören Peter Larssons känsla några veckor efteråt är att kommunen agerade snabbt och resolut. Tillsammans med regionala myndigheter och med stor hjälp av många aktörer i civilsamhället lyckades man skapa en vältrimmad helhet – Örebro framstod som enat.

De positiva omdömena om insatsen kommer från många håll.

– Vi har känt ett starkt stöd och gensvar från hela Sverige, från kommunivånare till media och partiledare och ministrar, säger Peter Larsson.

Han säger att han och hans kollegor snabbt lyckades skapa en fungerande krisledning.

– Så fort vi insåg att det här är på allvar så gick vi upp i stabsläge och särskild samordning. Jag hade ganska omgående tät och nära kontakt med polisen, och vi tog ett antal inriktningsbeslut de första timmarna; vad är vårt primära uppdrag, målriktning för staben, hur och var vi organiserade upp stabs- och samordningsledning och vilken roll jag skulle ta i det här.

– Jag tog ett antal inriktningsbeslut, bland annat att jag i det här läget skulle ta all extern media, för att avlasta verksamheterna.

Huvuduppgiften för staben och den övergripande samordningen var att snabbt etablera ett effektivt krisstöd, med fokus på drabbade lärare och elever.

– Vi kunde också redan samma kväll starta upp mötesplatser för allmänheten med vår egen krisstödsorganisation med egna resurser, och dagen efter på morgonen hade vi öppnat fem platser runt om i staden med krisstöd för allmänheten.

Tydliga prioriteringar gjorde att det inte blev några oklarheter om vem som skulle göra vad.

Ett gott samarbete mellan kommunen, regionen, polisen och länsstyrelsen var också en starkt bidragande orsak till den effektiva krisinsatsen och kommunikationen, menar Peter Larsson.

– Allt vi kommunicerade byggde på polisens lägesbilder som vi fick fortlöpande.

En insikt Peter Larsson vill dela med sig av är att myndigheter inte bara måste öva olika krisscenarion, utan även se till att ha tillitsfulla relationer inom den egna organisationen och med andra myndigheter. Att träffas fysiskt, lära känna varandra ”mer än vad ärendena kräver” och förstå varandras roller – allt det är saker som tar tid och det måste byggas upp i vardagen.

– Du kan inte förändra ditt sätt att leda när krisen kommer.

Det är viktigt att våga ta snabba beslut, säger han.

– Vi har inte suttit med våra styrdokument om hur våra rutiner ser ut i kris här när jag har diskuterat med polis eller länsstyrelsen. Vi har agerat utifrån kunskap, erfarenhet och ryggsbedömningar – som naturligtvis baseras på vissa övningar och dokument – men det går inte att ta upp ett flödeschema för en sådan här situation. Du måste våga stå lite stadigt ta lite risker med beslut.

En annan viktig sak var att han som direktör inte var inne och petade i detaljer.

– Vi försökte få ner stabsarbetet så nära förvaltningarna som möjligt. Det är viktigt att det finns både ansvars- och närhetsprincip naturligt.

JONAS KLINT

”Jag känner mig utanför”

DEGERFORS

Myndigheterna sprider budskapet att det är viktigt att veta vad man ska göra om det blir krig. Men alla har inte samma möjligheter.

– Jag känner mig utestängd, säger Ritva Korva i Degerfors.

■ Ritva Korva är beroende av rullstol och bor ensam i en lägenhet två trappor upp. En livssituation hon delar med många andra i Sverige.

Organisationen DHR (tidigare De handikappades riksförbund, numera Delaktighet, handlingskraft, rörelsefrihet) har cirka 10 000 medlemmar i Sverige. Ritva Korva har många röster i ryggen när hon säger att hon känner sig bortglömd i frågan om beredskap.

– Vi har inte fått tillräcklig information, säger hon.

Hon har fått den gula broschyren Om krisen eller kriget kommer, men är inte nöjd med informationen till dem som har svårt att ta sig förbi trappor, höga trösklar och andra fysiska hinder.

– Det är så vagt. Man ska höra av sig till vänner och bekanta, kommunen och olika sajter. Man sitter fullständigt i sjön.

DHR centralt har också reagerat på den i deras tycke knapphändiga informationen i broschyren. Lena Haglöf på DHR i Stockholm skriver i ett pressmeddelande:

– Den mest konkreta informationen står under ”Utrymning” och lyder ”Du som inte klarar dig på egen hand kan få hjälp att utrymma samt akut boende och mat på platsen du kommer till.” Men det står inte vem som är ansvarig för detta så jag vet ändå inte vem jag ska vända mig till.

– Och var är skyddsrummen? säger Ritva Korva.

– Visst, det står på nätet men i dagsläget är det en stor grupp människor som inte kan eller vill hålla på med dator eller ens telefon. Kom igen med det om två generationer. Då kan alla titta på nätet.

När hon går in på skyddsrumskartan som finns på msb.se ser hon ingen information om skyddsrummen är tillgängliga för rullstolsburna eller inte.

– Jag vet inte vart jag ska ta vägen om jag måste lämna huset. Jag bor på tredje våningen,

Ritva Korva känner sig utlämnad till sitt eget öde om huset skulle behöva evakueras. Som rullstolsburen och boende på tredje våningen undrar hon vad som händer om det blir strömavbrott och hissen inte fungerar.

FOTO: JONAS KLINT

så det tar en stund att komma ner. Får man ens ta hissen om det blir krisläge, och vad händer om det blir strömavbrott och hissen inte fungerar?

■ **I broschyren står det att man ska diskutera med vänner, grannar, anhöriga, biståndshandläggare eller assistenter för att vara förberedd?**

– Det kan vara jättemånga som är ensamma, som inte har assistent eller någon anhörig i närheten. Och att få tag i biståndshandläggaren är inte lätt – det står redan 120 före i kön.

– Och att vända sig till grannar och bekanta känns väldigt utlämnande. De har fullt upp med sitt.

■ **Men alla har ett eget ansvar?**

– Det har man absolut men här tycker jag man har skjutit över allt ansvar på vår grupp. Det blir som att välja mellan att vara kvar och dö här eller ska jag ta mig till skyddsrummet och dö längs vägen?

– Årligt talat känner jag mig utanför. Det gör vi allihop i vår organisation. Vi borde ha blivit mer involverade tidigare i kommunens planering.

Ritva Korva säger att kritiken inte bara gäller broschyren och

informationen om skyddsrummen, utan om hur människor med särskilda behov generellt kommer in i kommunernas beredskapsplanering – eller snarare inte gör det.

– Vi strävar inte efter full individanpassning men varför inte ta kontakt med oss som kan det här, som lever med det här? Vi kan komma med tips. Det skulle vara ett stort steg framåt.

DHR:s kritik får stöd av en ny rapport från Myndigheten för delaktighet. Myndigheten konstaterar: ”Med nuvarande krisberedskap kan samhället inte garantera att personer med funktionsnedsättning får sina grundläggande rättigheter tillgodosedda under en kris.”

Rapporten, som bara har fokuserat på kommunerna, visar bland annat att förhållandevis få kommuner har en systematisk planering där funktionshindersperspektivet ingår på ledningsnivå.

”Kommunernas krisberedskap brister ofta i att ta hänsyn till de behov och förutsättningar som personer med funktionsnedsättningar har. När

I broschyren Om krisen eller kriget kommer saknas information om hur tillgängliga skyddsrummen är för rörelsehindrade, menar Ritva Korva.

samhället drabbas av kris eller krig behöver alla kommuninvånare nås av relevant information så snabbt som möjligt. De flesta kommuner saknar rutiner eller arbetssätt för att säkerställa detta.” heter det i rapporten.

– Resultatet är nedslående, säger generaldirektören Malin Ekman Aldén.

Hon påminner om att många med funktionsnedsättning i dag bor i vanliga bostäder.

– Samhällsdiskussionen utgår förvånansvärt ofta från att

personer med funktionsnedsättning främst går att hitta på en vård- eller omsorgsinrättning. I verkligheten bor de allra flesta i målgruppen som vem som helst ute i samhället. Att man under normala omständigheter har begränsat samhällsstöd, betyder dock inte att man i en kris har jämlika förutsättningar med andra att självständigt ta ansvar för sin egen trygghet och säkerhet.

JONAS KLINT

Ny plan för skydd av befolkningen

Planerna för hur civilbefolkningen ska skyddas i krig behöver bli mer anpassade efter olika områden.

De behöver också bli mer samordnade på nationell nivå – på samma gång.

Den paradoxen ska MSB och länsstyrelserna ta fram lösningar på nu.

■ Frågan om hur civilbefolkningen ska skyddas i händelse av krig har inte samma svar över hela Sverige. Förutsättningsarna ser helt olika ut mellan olika geografiska områden, beroende på hur ett väpnat angrepp kan komma att påverka olika delar av Sverige, men också beroende av vilka som bor där, vilka möjligheter till skydd som finns, och vad man behöver planera för i just det området.

Ju mer man vet om vad som kan komma att hända och hur demografin ser ut i ett område, desto mer träffsäkert kan man planera skyddsåtgärderna.

Det är en av utgångspunkterna i regeringsuppdraget till MSB och länsstyrelserna om att göra en övergripande planering av skyddsåtgärder som stärker skyddet av civilbefolkningen.

Huvudaktörer är förutom länsstyrelserna och MSB, som har det samordnande ansvaret, även Försvarsmakten och Polisen. Men aktörer på alla nivåer i det civila beredskapssystemet berörs.

En viktig röst i diskussionerna är också Befolkningsskyddsrådet. I rådet finns representanter från bland annat länsstyrelserna (inklusive de sex civilområdesansvariga), kommuner, regioner, SKR, Migrationsverket, Röda korset, Civilförsvarsförbundet och SOS Alarm.

Att förutsättningarna är annorlunda i ett tätbebyggt storstadsområde och en ort i glesbygd ter sig ganska självklart. Men även inom samma område varierar behoven stort. Friska, självgående människor har andra behov än de som redan i utgångsläget är beroende av till exempel vård eller hemtjänst. Språkkunskaperna varierar

områden emellan, liksom hur van man är att samarbeta om det händer något.

Genom regeringsuppdraget får nu aktörer inom det civila försvaret i uppdrag att tillsammans ta fram underlag som ska ge ett så exakt svar som möjligt på hur befolkningens behov ser ut länsvis.

Förutom hårda fakta som militära planer, tillgången till sjukhus och vägar kommer man att lägga till "mjuka" fakta om befolkningen.

– Det handlar om aggregering av data som redan finns, det är inga nya saker som ska fram – i det här läget, säger uppdragsledaren Nina Åkermark, MSB.

Befolkningens ålder är en viktig faktor i analysen, men bara ålder räcker inte.

– Förr sa man att kvinnor och barn alltid skulle prioriteras. Finns det någonting som är nutidens "kvinnor och barn"? Skyddsrum är inte hela lösningen utan det kan behövas åtgärder som handlar om att flytta människor. De mest sårbara kommer att få prioritet.

■ **Det har kommit kritik från handikapprörelsen om att informationen är ofullständig när det gäller hur rörelsehindrade ska ta sig till skyddsrummen. Var hamnar rörelsehindrade i den här prioriteringsordningen?**

– Det finns ingen prioritering än. Det är omöjligt i det här uppdraget att jobba med kartläggning och identifiering, men man kan jobba med det man känner till. När man vet att man har olika grupper med de här behoven då kanske man kan identifiera vissa saker man ska klara av. Om man inte klarar av det i dag kommer det att leda till olika åtgärder.

■ **Så vad är svaret till DHR?**

– Om det finns någon som har ett visst funktionshinder så är ju förmodligen kommunen inkopplad på något sätt. Är den inte det blir det svårare, men vi vill belysa "det här behöver ni identifiera". Vi ställer de frågorna. Svaren vet vi inte vad de blir. Det viktiga är att man in-

Nina Åkermark på MSB arbetar med regeringsuppdraget som ska leda till att aktörerna i beredskapssystemet ska kunna sätta in rätt åtgärder för att skydda civilbefolkningen. FOTO: JONAS KLINT

te tänker på människor som en homogen grupp.

Att man behöver en ny nationell, övergripande planering beror på att det nu är krig man planerar för, inte kris. Därför låter man Försvarsmaktens bedömningar om sannolika scenarion vid krig ligga till grund för hur befolkningsskyddet ska planeras i olika delar av landet.

Samverkan mellan det militära och civila försvaret har hittills framför allt skett regionalt.

– Nu ska vi börja att göra det likartat över hela landet.

– Vi har också ytterligare en kontext i och med att vi är med i Nato. Försvarsmakten kommer att ge oss inspel till hur det påverkar behoven av och möjligheten att skydda civilbefolkningen.

Ett väpnat angrepp skulle sannolikt få helt olika påverkan för civilbefolkningen i olika områden, beroende på var fiendens mål finns. Vissa regioner behöver människor flyttas från, andra flyttas man till. För det civila försvaret innebär det utrymning i det ena fallet, inkvartering i det andra. Och transporter däremellan.

Det är många civila aktörer inblandade för att få sådana kedjor att fungera, även privata företag. Till exempel kan avtal med stugbyar eller andra turistanläggningar behövas i regioner där man utgår ifrån att det blir lugnt.

De civila myndigheterna måste också ta hänsyn till det militära försvarets behov.

– Människor kan försvåra för militära verksamheter. Här gäller det att tänka "hur gör vi så att

Prioordning ska fram
"Förr sa man att kvinnor och barn alltid skulle prioriteras. Finns det någonting som är nutidens "kvinnor och barn?"

Nina Åkermark, MSB

båda verksamheterna fungerar?" Även Polisen har en viktig uppgift.

– Vi samverkar med Polisen som exempelvis har en roll om det ska utrymmas, för att dirigera trafik, säkerställa att inte plundring eller skadegörelse sker, helt enkelt uppgifter kopplade till ordning och säkerhet.

■ **Finns det ett behov av tydligare beskrivningar av exakt vad de olika beredskapsmyndigheterna ska planera för?**

– Snarare ett behov av samsyn. Ibland är den tydlig och ibland inte. Det här uppdraget har gett oss ett skäl att ta kontakt, man tidssätter, "under den här perioden ska det här vara löst".

■ **Hur ser den civila beredskapen ut i dag?**

– Det finns en grundberedskap för att skydda människor. Men här handlar det om att titta på alla skyddsåtgärder, få ihop alla delarna som ett system. Det handlar om att se hela paletten av skyddsåtgärder. Men också beroenden mellan områden. Det kan lätt bli så att man hittar lösningen i sin region, men på helhetsnivå kan lösningen bli en annan. Den samordnade planen för hur vi agerar som land, som allierad, har

inte funnits för alla delar tillsammans.

Så vår beredskap är inte dimensionerad för krig?

– Fullt ut är den inte det, men man har skyldighet redan i dag att jobba med risk- och sårbarhetsanalyser. Vad har man för risker i ett område och vilka handlingsplaner tar man fram för att eliminera riskerna, eller i alla fall lindra konsekvenserna? Man börjar inte på noll, men det som läggs till nu är det väpnade angreppet.

MSB:s generaldirektör Mikael Frisell pratar ofta om att det behövs ett nytt mindset hos alla nu när det är krig som är det dimensionerande hotet. Det håller Nina Åkermark med om.

– Inramningen väpnat angrepp är lite annorlunda än när man pratar om stormar eller översvämningar. Vädervarningar har man mer förståelse för, man vet vad det är. Med väpnat angrepp är det annorlunda, man kanske har varit invaggad i den här "eviga freden".

När regeringsuppdraget redovisas i december kommer man inte ha svar på hur de praktiska problemen ska lösas. Men lokala och regionala aktörer i beredskapssystemet har förhoppningsvis fått ett bättre underlag för att ta fram lösningarna, och regeringen har fått ett bättre underlag för att stödja med politiska beslut.

– Man har olika skyddsåtgärder att spela med, men hur mycket man behöver av varje måste vara anpassat till de lokala förutsättningarna.

JONAS KLINT

2 000 vårdplatser saknas –

■ Socialstyrelsens råd för att öka regionernas beredskap: "Öva, öva, öva"

Bara tre av Sveriges 21 regioner har i dag kapacitet att ge den sjukvård som skulle krävas vid ett väpnat angrepp mot Sverige.

Nu vill Socialstyrelsen att regionerna satsar mer på beredskapen.

– Det räcker inte med punktinsatser, säger beredskapschef Taha Alexandersson.

■ Den svenska hälso- och sjukvården är på sina håll hårt ansträngd redan i dag.

Tillsammans med Socialstyrelsens generaldirektör Björn Eriksson skrev Taha Alexandersson en debattartikel som publicerades på DN Debatt, där de konstaterade att det saknas över 2 000 vårdplatser i Sverige i dag – för att klara de frestida behoven.

Det ger en fingervisning om hur mycket som krävs för att sjukvården ska klara ett utdraget krig med många skadade, vilket är scenariot alla aktörer i beredskapssystemet ska planera för.

■ **Många regioner kämpar med överbeläggningar på sjukhusen redan i dag – det är långt kvar till att klara belastningen i ett krig?**

– Det finns en ökad medvetenhet, men det går inte att med ett trollspö gå från noll beredskap och noll planering under den eviga fredens tid till att allting är på plats här och nu.

Taha Alexandersson säger att den svenska hälso- och sjukvården är "fenomenalt duktig" på att hantera händelser som är avgränsade i tid och rum.

– När det värsta händer, till exempel terrorattentatet på Drottninggatan i Stockholm eller masskjutningen i Örebro, görs det heroiska insatser. Men det handlar om uthållighet, vi ska kunna klara av en

Haft kort tid på sig "Planeringen och finansieringen för den här typen av insatser har inte aktivt pågått längre än sedan försvarsbeslutet 2020."

Taha Alexandersson

Behöver rustas

"Det finns ett antal områden där vården och omsorgen behöver rustas upp. Det handlar väldigt mycket om personalfrågor."

Taha Alexandersson

Örebrohändelse på flera olika platser samtidigt över tid. Det kräver planering och investering. Det är därför jag tjarar om systemets roll och ansvar för att personalen i sin tur ska ha förutsättningar att kunna göra sitt jobb.

Bilden är långt ifrån nattsvart, menar hon.

– Det finns fortfarande inte tillräckligt med lagerhållning eller omställningsberedskap att klara långdragna förlopp. Men pandemihanteringen, kriget i vår omvärld, den tragiska händelsen i Örebro, all övningsverksamhet som har pågått – allt är steg som visar att hälso- och sjukvården och omsorgen har en ökad medvetenhet, mer erfarenhet och att en ökad planering pågår. Det går åt rätt håll.

– Vi ser i våra analyser att mer och fler insatser görs i delar av hälso- och sjukvården. Men det finns ett antal områden där vården och omsorgen behöver rustas upp. Det handlar väldigt mycket om personalfrågor.

Beredskapsskulden som har byggts upp under lång tid började myndigheterna hantera först i och med 2020 års försvarsbeslut, menar Taha Alexandersson.

– Saker som tar tid att bygga upp, som att vi har robusta sjukhus, infrastruktur, splitterskyddade säkra lokaler, stora lager, tillverkningsberedskap ... alla de här sakerna är i sin linda. Planeringen och finansieringen för den här typen av insatser har inte aktivt pågått längre än sedan försvarsbeslutet 2020.

Under de fyra åren som gått mellan de två senaste försvarsbesluten tog Socialstyrelsen fram utbildningar och metodstöd för kommuner och regioner.

– Hur kan du skala upp din

Taha Alexandersson, beredskapschef på Socialstyrelsen, menar att regionerna kan öka sin beredskap betydligt med befintliga resurser. Planering och övning är nyckelord.

FOTO: SOCIALSTYRELSEN

verksamhet, vilken utbildning behöver du för att kunna arbeta i dessa situationer, hur behöver du omfördela patienter, hur behöver du planera din sjuktransportkapacitet, vad finns det för sjuktransporter – alla dessa stöd har vi producerat under det försvarsbeslutet som precis har övergått i ett

nytt. Vi har också deltagit i och anordnat flera stora, nationella övningar. Så kapaciteten är betydligt bättre än när vi gick in i 2020 års försvarsbeslutsperiod. Men skulle det värsta inträffa i dag kommer vi fortfarande att behöva vara flexibla och innovativa, både på systemnivå och individnivå.

Utmaningarna när det gäller vårdens beredskap går inte att lösa med punktinsatser.

– Vi pratar inte om fler respiratorer eller att ett sjukhus eller en region ökar sin förmåga. Det är ett stort systemarbete som behöver ske på strategisk nivå, det behöver samplaneras. Vi har 21 huvudmän för hälso-

redan i fredstid

Inte bara vården

”Hela det civila försvaret har varit bortglömt och därmed också sjukvården.”

Taha Alexandersson

och sjukvården och 290 huvudmän för den kommunala hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Självklart ska inte den här planeringen genomföras i silos.

■ Har sjukvården inte setts som en viktig del av totalförsvaret tidigare?

– Det finns hur mycket historik som helst som visar hur viktig del sjukvården har varit när vi hade ett totalförsvar förra gången. Då satt Medicinalstyrelsen, Försvarsstaben, Civilförsvarsstyrelsen och dåvarande Försvarets sjukvårdsstyrelse tillsammans och planerade de här delarna. Sjukvården var en otroligt integrerad del av totalförsvaret. Ibland pratar man om att totalförsvarsplaneringen återupptogs 2015, men det var snarare den militära försvarsplaneringen som återupptogs då. Jag tror sjukvården nämns en enda gång i det försvarsbeslutet.

– Jag skulle vilja säga att hela det civila försvaret varit bortglömt och därmed också sjukvården.

Det är dock inget unikt för Sverige, påminner Taha Alexandersson. Samma uppvaknande som sker i Sverige pågår i många andra länder. Sverige ligger till och med långt fram jämfört med andra Natoländer.

– I Sverige är vi duktiga på att berätta hur dåliga vi är. Men vi är representerade i planeringsgruppen för hälso- och sjukvård i den civila planeringen för Nato och i de kontexterna är vi några man kika på.

Taha Alexandersson nämner bland annat att man har tagit fram dimensionerande målbilder och nyckeltalsberäkningar.

– Så att dessa ganska fluffiga begrepp som ”krigets krav” och ”väpnat angrepp” bryts ner och konkretiseras för aktörerna inom sjukvården. Om det här vapenslaget används och det slår ner i en galleria i kommun X, vad blir skadeutfallet, vad får man för skadeutbetalningar?

ma? Då blir det en skarp planeringsgrund för regionen eller kommunen att kunna planera lagerhållning och personalplanera.

■ Vad är Socialstyrelsens skarpaste råd till regionerna?

– Öva, öva, öva. Men på rätt saker. Med övning skapar man inte bara ett muskelminne, utan man ökar också sin mentala beredskap. Det är en av lärdomarna från kriget i Ukraina. För att bedriva samhällsviktig verksamhet under tre år av krig behöver du vara förberedd mentalt och du behöver ha fått förutsättningar att klara av ditt jobb.

– Det räcker inte att ha planer. Det är först när du övar som du ser hur det fungerar.

Taha Alexandersson menar att de bästa övningarna är de som avslöjar brister.

– Det finns inte en enda övning vi har hållit, eller en skarp händelse, där man inte sett brister i den plan man tagit fram. En plan är inget man ska ha i ett skrivbord och damma av. Det är inte raketforskning att det inte kommer att fungera. Man måste provtrycka verksamheten kontinuerligt, och våga göra fel.

I november samordnade Socialstyrelsen KBÖ 2024, en krisberedskapsövning där samtliga 21 regioner övade på ett koordinerat terrorattentat i sju regioner, där de övriga regionerna var stödande.

– Hela syftet från Socialstyrelsen var att se var vi har brister i våra planverk just nu så att vi kan åtgärda dessa.

– Det handlar inte bara om antalet vårdplatser utan om mental beredskap. Ta fram planer, öva på dem, gå tillbaka, skruva på dem och öva igen.

Taha Alexandersson poängter att Socialstyrelsen inte är ute efter att ”slå någon på fingrarna”.

– Det här är inte något som ingen känner till. Men vi måste öka takten. Vi kan inte ha mi-

Viktigt att öva

”Man måste provtrycka verksamheten kontinuerligt, och våga göra fel.”

Taha Alexandersson

Ta bort uppgifter

”Befintlig personal behöver få ägna sig åt att bedriva sjukvård och omsorg.”

Taha Alexandersson

nistrar som pratar i radio och teve om ett traumatiskt omvärldsläge och sedan inte ha en pågående planering, eller inställningen att ”vi ska ta tag i det här om tre år”. Alla vet att det är väpnad konflikt som är dimensionerande – tydligheten finns, planverken finns, stödet finns, statsbidragen finns.

Men frågan är hur regionerna och kommunerna ska klara att möta de ökande kraven när många redan i utgångsläget kämpar med kompetensförsörjning och ansträngda budgetar. Ett av svaren är enligt Taha Alexandersson att arbetsgivarna i möjligaste mån behöver skapa en så bra arbetsmiljö att personalen stannar kvar i vården, och att personal som lämnat förhoppningsvis kommer tillbaka.

– Befintlig personal behöver få ägna sig åt att bedriva sjukvård och omsorg. Plocka bort administrativa uppgifter och fyll på med andra kompetenser. Kompetensförsörjning handlar förvisso om nyrekryteringar men också en hel del om att kompetensutveckla, kompetensväxla, utbilda och behålla befintlig personal. Varenda individ räknas.

– Man ska komma ihåg att det är individer som ska infinna sig och göra väldigt svåra saker under väldigt lång tid. Den befintliga personalens arbetsglädje eller missnöje är vad du går in med i en krissituation. Det är klokt att investera i sin personals arbetsmiljö och se till att man har folk som tycker att det är viktigt att dyka upp och göra sitt bästa när det värsta händer.

– Samtidigt har jag givetvis respekt för att det finns budgetutmaningar som i allt annat. Jag både beundrar och avundas dem inte, de som jobbar med det här dagligen.

JONAS KLINT

Regionerna vill se ökat statligt stöd

Tydligare kravbilder och ökade ekonomiska anslag från staten som matchar det utökade uppdraget.

Det står högst på Region Uppsalas önskelista för att klara krigets krav.

■ Det är inget enkelt uppdrag för en region att rusta organisationen för krig när läget är ansträngt redan i fredstid. Men det är vad regering och statliga myndigheter kräver att de ska göra. Socialstyrelsen vill exempelvis att regionerna övar krisscenario oftare (se artikeln intill).

– Att lyfta ut delar av organisationen och utbilda, öva och träna den är en jättestor utmaning. Vi har inte lyxen att bara kunna planera. Vi löser skarpa grejer hela tiden, säger Jan Stangebye, säkerhets- och beredskapsdirektör i Region Uppsala.

Johan von Knorring, regiondirektör i samma region, är inne på samma spår:

– Vi är inte byggda för krig, precis som det övriga samhället inte är det.

De statliga stöden som går att söka för specifika insatser är dåligt anpassade för hur regioner fungerar, menar de. Att söka pengar som måste förbrukas inom en viss tid för att regionen inte ska bli återbetalningsskyldig är inte ett bra sätt att finansiera den här typen av insatser, menar de.

– Vi vill ha en långsiktig finansieringsmodell. I dag finansieras vi med sju-åttamånaderscykler. Det bygger man ingen långsiktig robusthet på, säger Johan von Knorring.

– Sen kan man alltid diskutera vad ett krig innebär, fortsätter han. Är det Ukraina vi ska titta på, där sjukhus angrips? Då är det här med vårdplatser på sjukhus inte lika intressant, då behöver vi titta på hur vi ska vårda patienter också på andra sätt än bara på sjukhus.

– Det pågår en reform i Sverige där vi flyttar vård från sjukhus ut mot där människor bor. Men det är enorma inves-

Vill ha tydliga mål

”En tydlig förväntan på vilken krigssjukvård vi ska bedriva skulle göra att vi blir mer precisa i vår planering.”

Jan Stangebye, Region Uppsala

teringar vi måste göra i infrastruktur och redundans.

De båda representanterna för Region Uppsala efterlyser tydliga definitioner på vad det är regionerna ska kunna klara av.

– Vi skulle vilja se en tydligare förväntan med kravbild från sektorsansvariga myndigheter. Till exempel om vilken vård man har förväntningar på att vi ska bedriva under höjd beredskap och krig. Det kommer inte vara möjligt att bedriva all den verksamhet vi gör. Vi kommer att behöva skala ner för att hantera både egna medborgare, Nato och flyktingströmmar, säger Jan Stangebye.

– En tydlig förväntan på vilken krigssjukvård vi ska bedriva skulle göra att vi blir mer precisa i vår planering.

En fungerande sjukvård behövs inte bara för att rädda soldaters liv under ett krig. Det handlar också om att hålla det civila samhället i gång och bibehålla en hög försvarsvilja hos befolkningen – centrala värden i totalförsvaret. Staten behöver därför stötta regionerna med ökade generella anslag när uppdraget inom totalförsvaret skalas upp, menar de.

– Medlen till Försvarsmakten har mer än fördubblats på kort tid. Samma satsning är inte gjord över huvud taget på regioner och kommuner. Ska man få effekt måste man satsa. Det handlar om vilken ambition som finns, säger Johan von Knorring.

JONAS KLINT

Direktören fick kom

■ Lars Klevenparr i tjänst igen efter lång avstängning

GÖTEBORG

En personlig seger, men med lite smolk i glädjebägaren.

Så kände Lars Klevenparr, högsta chefen på Räddningstjänsten Storgöteborg, när han fick komma tillbaka till jobbet efter en lång avstängning.

– Jag har känt ett jättefint stöd från arbetskamrater.

■ I 83 dagar, nästan tre månader, var förbundsdirektören Lars Klevenparr tagen ur tjänst efter en visselblåsaranmälan.

Beskedet att han skulle lämna ifrån sig legitimation och dator och gå hem fick han 19 november. Där och då fick han inte veta mer än att det hade kommit in en anmälan via visselblåsarfunktionen som rörde Klevenparr, räddningschefen och två andra medarbetare. En extern utredning skulle sättas i gång, och i väntan på resultatet togs han och de andra anmälda personerna ur tjänst.

– Jag var fullständigt bedrövad i ett och ett halvt dygn. Sedan har jag varit arg, och besviken.

Lars Klevenparr, tidigare polismästare i Storgöteborg, hade vid avstängningen haft jobbet som förbundsdirektör vid räddningstjänsten i Storgöteborg i tolv år.

– Det är en väldigt lång tid sett till hur länge förbundsdirrektörer brukar sitta.

Han är 66 år och har haft tankar på att gå i pension. När han blev tagen ur tjänst efter visselblåsaranmälan kom de jobbiga tankarna; skulle han få sparken, eller skulle han kanske välja att gå i pension? Men det var inte så han hade tänkt avsluta sin långa chefskarriär inom polis och räddningstjänst.

– Jag hade kunnat säga tack och hej och så hade det varit bra med det, men jag ville inte sluta så. Jag vill gå under ordnade former och få ett hyggligt avslut.

Att han fick många uppmuntrande samtal från personer i organisationen, gjorde också att han ville tillbaka.

– Jag har fått mängder av telefonsamtal och sms från arbetskamrater, men det är även många brandmän och styrke-

Lars Klevenparr fick komma tillbaka i tjänst efter att visselblåsarutredningen var klar. Trots att anklagelserna om brister i styrningen nu är upprättas. Ett sätt att göra det på är att kommunicera och vara synlig. Han tänker försöka besöka en arbetsplats varje dag och möta personal.

ledare som jag inte känner som har hört av sig. Det är de bästa samtalen. Det var en som sa "Hej Lars. Jag jobbar som brandman i Kungsbacka. Du känner inte mig men du har varit här. Vi vet inte vad som hänt men vi har alltid betraktat dig som en sjsyst chef." Jag har haft många sådana. Det känns jättegott. Jag har även känt ett starkt

stöd från släkt, vänner och även min gamla arbetsplats, polisen.

I visselblåsaranmälan påstods att Klevenparr hade köpt datorer till sina barn och låtit räddningstjänsten betala, att han skaffat en dyr tjänstebil mot interna regler, att han hade fått beredskapsättning och beredskapstillägg under

Går inte i pension nu
"Jag vill gå under ordnade former och få ett hyggligt avslut."

Lars Klevenparr

pandemin utan att ha haft rätt till det, och han påstods också ha betalat ut övertidsätt-

ning till chefer som inte hade rätt till övertid. Det framfördes också mer allmänna anklagelser om dålig styrning på kansliet som ska ha gynnat Klevenparr och andra på olika sätt.

Men när Klevenparr fick gå hem visste han ingenting om vad anmälan gällde.

– Efter en så drastisk åtgärd tänkte jag att det är väl någon

Ma tillbaka till slut

utredda känner han att han måste arbeta för att förtroendet mellan personalen och ledningen ska åter-

FOTO: JONAS KLINT

som har anklagat mig för sexuella trakasserier, köp av sexuella tjänster, att det är någon som vill sätta dit mig. Våra system är öppna så om någon fiffjar går det att kontrollera. Det måste vara något större.

– Jag pratade med mina barn och lovade att pappa inte hade gjort något dumt. Hade jag gjort det hade jag sagt det.

När utredningen var klar friades Klevenparr på nästan alla punkter. Utredarna hittade inget som tyder på att han har brutit mot reglerna när det gäller datorerna, den nya tjänstebilen eller beredskapsersättningen under pandemin. Något bevis för allmän korruption på kansliet fanns det inte heller, enligt advokatbyrån.

Ska bygga förtroende "Jag ska ut och försöka besöka en arbetsplats varje dag."

Lars Klevenparr

Däremot konstaterar utredarna att det under Lars Klevenparrs tid som förbunds-

Lovade familjen "Jag pratade med mina barn och lovade att pappa inte hade gjort något dumt."

Lars Klevenparr

direktör utbetalats cirka 3,4 miljoner kronor i övertidserättning till chefer vars rätt till övertid avtalats bort.

En majoritet av styrelsen i Räddningstjänsten Storgöteborg ansåg att bristerna sammantaget inte var allvarligare än att han kunde få komma tillbaka. Det fick även de andra som hade varit avstängda. Klevenparr var den som fick vänta längst på att få återträda i tjänst.

När Tjugofyra7 träffar honom på huvudkontoret på Gårda brandstation i centrala Göteborg ska han precis starta sin andra arbetsvecka efter avstängningen.

– Det är svårt, jättesvårt. Dels rent praktiskt. Det har uppkommit nya frågor, och det har hänt saker i gamla frågor som jag hade bra koll på. Och i andra frågor där man hade hoppats att det hade hänt något har det inte hänt något alls på 83 dagar.

Motivationen och lusten att jobba har fått sig en törn men kommer att komma tillbaka, säger han.

– Jag tar mig samman. Hade jag inte känt stödet både i och utanför organisationen hade jag inte suttit här i dag. Just nu känner jag ett ansvar att rikta upp kursen i ett antal frågor.

Räddningstjänsten Storgöteborg med cirka 1 000 anställda är ett kommunalförbund med nio medlemskommuner. Två kommuner till är på väg in, och det pågår en omorganisation.

– Så mycket som det händer här nu har det inte gjort på 25 år. Vi har en ekonomi som blöder pengar och vi måste hitta bättre synergier, skapa en effektivare verksamhet för de skattepengar våra ägare stoppar in.

Det ska dock inte vara aktuellt med några uppsägningar, enligt Klevenparr.

Även om utredningen fria-

de honom på de flesta punkter kvarstår faktum att han har at- testerat övertid på flera miljoner kronor till personer som inte har rätt till övertid. Klevenparr menar dock att han gjorde det i god tro, och hänvisar till praxis inom räddningstjänsten.

– Det handlar inte om övertid i det vanliga jobbet. Det här har varit personer som i sin grundanställning inte har övertid, men som har gått in och gjort något helt nytt som inte ingår i tjänsten, till exempel gått in i vakthavande befälssnuran. Då har det historiskt varit så att man har fått övertid, när man har "bytt hatt".

Han tycker att utredarna såg lite väl smalt på saken.

– De tittade genom ett sugrör. Jag vet att jag har många med mig i den tolkningen jag har gjort.

Han menar, tvärt emot vis- selblåsaranmälan, att han leder ett välskött kansli.

– Jag är stolt över den ordning och reda som finns här.

Men han förstår att det för vanliga brandmän och andra ser illa ut när chefer som inte har rätt till övertid ändå får det, för stora belopp. Han säger att han har ett jobb att göra för att återupprätta förtroendet mellan ledningen och de anställda. Sättet att han ska göra det på är med öppenhet, kommunikation och att vara synlig ute i organisationen.

– Under tiden jag har kvar här så handlar det om att skapa så mycket harmoni det någonsin går.

Han har valt att ställa upp på intervjuer i nyhetsmedia under hela den här historien, och han tänker fortsätta med öppenhet och transparens.

– Förra veckan var det bara att komma på banan. Den här veckan har jag skrivit ihop en lång text som ska läggas ut på intranätet. I morgon kväll har Kommunal ett stormöte där jag ska vara med, och sedan ska jag ut och försöka besöka en arbetsplats varje dag.

– Det är klart att det är stö- rigt och trist att behöva svara på jobbiga frågor, men det finns inget annat sätt.

JONAS KLINT

Bland missiler och byråkrati

KRÖNIKA

Det blev en dramatisk start på min reportageresa till Kiev i februari.

På grund av stängt luftrum är det tidskrävande att ta sig dit, så efter ett och ett halvt dygns resande med diverse olika färdmedel somnade jag som en stock i hotellsängen på kvällen – trygg i vetskapen om att flyglarmet skulle väcka mig vid ett eventuellt ryskt anfall.

Fel hade jag.

Det visade sig att Hesa Fredrik inte hördes in och att högtalarna i rummet var trasiga så heller inte hotellets varnings-system lät hos mig. Som tur var väcktes jag av stressade kollegor som undrade varför jag inte tagit mig till skyddsrummet.

Därmed fick jag också en snabbkurs i hur otroligt viktiga mobilapparna är i Ukraina, och såg till att ladda ner flyglarmsappen illa kvickt. Efter det fanns ingen chans att sova sju genom ett flyglarm igen.

Den natten kom tolv missiler in över Kiev. Fyra träffade skarpt, övriga sköts ner av luftvärnet. Smällen var enorm när en av missilerna slog ner i en kontorsbyggnad bara någon kilometer bort och en person dödades.

Samtidigt som jag befann mig i trygghet i hotellets skyddsrum, inrett med sköna sångar och färgglada saccosäckar, var det svårt att inte tänka på alla som gömde sig i en fuktig källare eller ett badrum någonstans, medan de försökte lugna sina barn med kramar och hoppas på att överleva ännu en natt.

Att aldrig låta befolkningen sova är ett utstuderat försök att knäcka ukrainarnas omvittnade försvarsvilja på. Det var en omtumlande och ganska bisarr upplevelse att behöva ta skydd varje natt och sedan mestadels kunna njuta av den vackra staden på dagen.

Även om jag hade hört att livet på många sätt är ganska normalt i Kiev mellan flyglarmen, var det innan besöket svårt att föreställa sig exakt hur detta tog sig uttryck.

Jag hade nog trott att några matsällen eller butiker skulle vara igenbommade eller åtminstone ha begränsat utbud, men enda skillnaden mot andra europeiska huvudstäder

var att restaurangerna stängde klockan 22 för att personalen skulle hinna hem innan utgångsförbudet.

Övriga tider var det gott om folk ute och eftersom Kiev har ett bra luftvärn, och de dessutom är snabba på att städa upp efter attackerna, såg man få förstörda byggnader.

Men det som slog mig var avsaknaden av barn. Många har satts i större säkerhet i andra städer eller utomlands, och skolor har flyttat ner under jord. De få barn som sågs till gick ofta hand i hand med vuxna, inga sprang runt och lekte på gatorna eller lekplatserna.

En annan sak jag fick uppleva på första parkett är att Ukraina trots kriget har en högst fungerande byråkrati. Huvudsyftet med reportageresan var egentligen att besöka en brandstation och MSB:s systemmyndighet Sesu, för att med närvaro kunna skildra deras nya vardag i kriget.

Efter att ha lagt ner ofantligt mycket tid på att fylla i formulär, ansöka om ukrainskt presskort, skriva officiella förfrågningar och personliga brev till både Sesu och Försvarsmakten, föll det i slutändan på att handläggningstiden på presskort var ovanligt lång för tillfället.

Utän ukrainskt presskort – ingen intervju med räddningstjänsten, säger krigslagarna.

Några dagar efter den långa resan hem igen dök presskortet upp i mejlkorgen.

Ytterligare en liten tid senare besökte president Zelenskij Vita huset och sedan dess har förutsättningarna ändrats mer än en gång.

Klart är dock att Sverige och MSB kommer fortsätta stötta Ukraina under en lång tid framöver, så det lär finnas all anledning för Tjugofyra7 att återvända.

MARIA NORELL

MSB på plats mer permanent

MSB levererar lika mycket stöd till Ukraina som till resten av världen sammantaget.

Samtidigt letar myndigheten efter ett permanent kontor i Kiev.

– Vi är och kommer vara närvarande i Ukraina för en lång tid framöver, säger MSB:s generaldirektör Mikael Frisell.

Ukraina är i dag det största mottagarlandet av svenskt bistånd och regeringen är tydlig med att Sverige står enat i sitt stöd.

Sedan den fullskaliga invasionen inleddes för drygt tre år sedan har MSB lämnat stöd till Ukraina värt över en miljard kronor och det fortsätter öka. Under 2025 mer än dubblar regeringskansliet MSB:s finansiering av stöd till landet jämfört med 2024, till 446 miljoner kronor.

Det enskilt största stödet kommer att gå till energisektorn.

– Vi har fått ett uppdrag från försvarsdepartementet som omfattar 50 miljoner kronor i år och lika mycket nästa år. Räkner man med medlen vi får från UD rör det sig om 88 miljoner kronor till energisektorn i år, berättar Cecilia Hull Wiklund, MSB:s samordnande projektledare för Ukraina.

Det handlar uteslutande om att skicka materiel, främst sådant som behövs vid reparation av skadad energiinfrastruktur, till exempel verkstadscontainrar och tunga fordon.

– Vi har också tänkt skicka passiva skydd, det vill säga betongblock och sådant som man bygger in energiinfrastruktur i så de inte blir lika sårbara för fortsatta attacker från luften. Där är vi dock lite vaksamma på vad som händer – blir det eld-upphör kanske inte just passiva skydd är relevant, säger Cecilia Hull Wiklund.

För MSB:s del är arbetet med Ukraina den största insatsen i myndighetens historia, både sett till budget och personal. Det spänner över så gott som alla MSB:s avdelningar och innefattar även att ta tillvara lärdomar från landet.

För närvarande finns cir-

MSB utbildar sjukvårdsinstruktörer som i sin tur utbildat över 60 000 sjukvårdare i Ukraina, vilket Tjugofyra7 tidigare skrivit om.

ka 25 insatspersoner från MSB på plats i Ukraina för att bistå med expertis inom allt från biståndseffektivitet, jämställdhet, it-samband och logistik till minhantering.

Generellt går MSB:s stöd ut på att på kort och lång sikt stärka Ukrainas förmåga till civil- och befolkningsskydd. Förutom energisektorn är de prioriterade verksamhetsområdena minhantering, räddningstjänst och sjukvårdsberedskap.

Anledningen till att stödet kommit upp i över en miljard kronor är delvis samarbetet med näringslivet, ett samarbete som MSB aldrig haft förut i den här skalan.

– Många myndigheter och stora företag, inte minst inom energi, vatten och sanitet samt räddningstjänst, vill skänka men vet inte hur – MSB vet hur och vi har mandat att stötta andra i det, säger Sofia Westberg, myndighetens ambassadplacering i Kiev (se artikel på nästa sida).

Förutom genom ambassadplaceringen siktar MSB på att bli mer stationär i Kiev genom en lokal som ska fungera som ett permanent fältkontor. Ambitionen är att kontoret ska samlokaliseras med den halvstatliga organisationen Business Sweden.

– Inriktningen är att MSB ska ha en permanent närvaro i Kiev på ett sätt vi inte haft i något annat land, säger Cecilia Hull Wiklund.

Dock kan USA:s indragna stöd komma att påverka.

– Oron kopplad till den egna verksamheten är att luftvärnet i Kiev blir så dåligt att vi bedömer att vi måste minska antalet personal på plats. Där är vi inte ännu men vi bevakar det förstås jät-

tenoga, fortsätter Cecilia Hull Wiklund.

Oavsett hur utvecklingen ser ut understryker MSB:s generaldirektör Mikael Frisell att MSB är redo att stötta Ukraina så länge som det krävs.

– I dagsläget är osäkerheten kring utvecklingen i Ukraina stor men engagemanget är långsiktigt och vår avsikt är att stötta Ukrainas civila försvar så länge som kriget pågår. Vi är också redo att bistå i landets återuppbyggnad när kriget är över, säger Mikael Frisell, som själv besökte landet i början av mars.

Bland annat träffade han MSB:s motsvarighet Sesu (State Emergency Service of Ukraine).

Han kom också hem med ett nytecknat samarbetsavtal med State Service of Special Communication and Information Protection (SSSSCIP). Genom det ska MSB stötta Ukrainas arbete med att gå med i EU men också hämta hem lärdomar som kan bidra till uppbyggnaden av det civila försvaret, inte minst när det gäller skydd av kritisk infrastruktur.

MARIA NORELL

FAKTA

Stödet till Ukraina

Hittills har MSB stöttat med:

- 391 genomförda eller pågående insatser.
- 167 donerade aktörer.
- 3 000 nödbostäder.
- 1 197 lastbilar med materiel.
- 14 506 ton donerat materiel, bl a skolbussar, generatorer, mediciner, verkstadscontainrar, räddningsfordon, tält, brandbekämpnings- och it-materiel.
- 259 utsända experter.
- 224 evakuerade patienter.
- 95 utbildade sjukvårdsinstruktörer (som i sin tur utbildat över 60 000 sjukvårdare i Ukraina).

Tvåra kast i krigets Kiev

KIEV

– Det sliter enormt att bo i en stad som är normal – tills den plötsligt inte är det längre.

Så beskriver Sofia Westberg tillvaron. Sedan i höstas har hon en ny MSB-tjänst på svenska ambassaden i Kiev.

En liten grupp besökande MSB:are, undertecknad inkluderad, har precis kommit tillbaka till hotellet när flyglarmet skär genom luften. Det är bara att bege sig raka vägen ner i skyddsrummet.

Genast kommer ett meddelande från Sofia Westberg i gruppchatten: ”Bra att ni är i skydd. Ballistiskt hot igen men vi vet inte om det går mot Kiev”.

Själv är hon kvar på sin arbetsplats, svenska ambassaden, och får helt enkelt stanna kvar där tills faran är över.

En timme senare hälsar hon att hon kommit hem – luft-hotet gick inte mot huvudstaden denna gång – och hon har dessutom hunnit köpa med lite bröd på vägen om ett nytt larm skulle komma.

Så ser hennes nya vardag ut. Bara den här aktuella veckan har Kiev haft flyglarm i drygt 40 timmar. Sofia Westberg upplever att larmen pågår allt längre.

– Man måste alltid ta höjd för att det kan hända när som helst och att möten kan ställas in. Jag har ett ständigt beredskapstänk: var finns närmaste t-bana, har restaurangen källare, har jag tagit med vatten och en varm tröja? Jag går aldrig hemifrån kissnödig eftersom man kan bli fast någonstans i många timmar.

När Sofia Westberg flyttade till Kiev i höstas hade hon redan besökt Ukraina regelbundet i rollen som koordinator för MSB:s Ukrainastöd, så hon visste i mångt och mycket vad som väntade.

Hon beskriver livet i den ukrainska huvudstaden som slitsamt på ett väldigt speciellt sätt.

– Det är tvåra kast från total normalitet med restauranger och folkliv till det nya normala med flyglarm, skyddsrum, nattligt utgångsförbud och konstant sömnbrist. Kontrasterna är väldigt stora. Samtidigt är det oerhört mycket tuffare österut i landet, närmare fronten.

Hon understryker att hon inte tar lätt på säkerhetssituationen.

Sofia Westberg på Majdan Nezalezhnosti, Självständighetstorget. Det är Kievs största torg och stadens mest centrala plats, och en minnesplats för soldater som stupat i kriget.

FOTO: MARIA NORELL

– Däremot hade jag inte kunnat bo här om jag blivit rädd och fått adrenalinpåslag varje gång det går ett larm. Det finns olika grader i skyddet, det är inte alltid man behöver till skyddsrum.

Ibland räcker det med att stanna i ett rum i rummet, det vill säga ha två väggar mellan dig och utomhusmiljön. Kiev har ett bra luftvärn, det mesta skjuts ner men även skrotet måste komma ner någonstans och då är det viktigt att hålla sig inomhus och inte vara högt upp i en byggnad.

För att underlätta vardagen har ukrainarna utvecklat hjälpmedel i appform. Det finns en app för flyglarmen, en för närmaste skyddsrum, en som visar var det ska bli planerade strömbrott. Viktig information visas också på stora informationstavlor.

– Det är definitivt någonting som Sverige kan ta lärdom från, påpekar hon och lyfter fram välutvecklade trygghetspunkter och säkra platser för barn som andra exempel på viktiga lärdomar.

Tidigare bodde Sofia Westberg tio år i Latinamerika och jobbade för olika

människorättsorganisationer, men det är första gången hon nu bor i ett land i krig.

Hennes tjänst på ambassaden ingår i det som kallas Team Sweden, det vill säga de svenska myndigheterna på plats.

– Stödet som kanaliseras via MSB är massivt, därför har vi sedan starten känt ett behov av att finnas representerade mer permanent i Kiev. För mig känns tjänsten som en naturlig förlängning av det jag gjorde innan, så jag tvekade inte att söka. Mina barn är vuxna och det var lite ”nu eller aldrig”, berättar Sofia.

Hon beskriver det första halvåret som väldigt spännande. Mycket tid har gått åt till att skapa tjänsten och fylla den med innehåll. Bland annat håller hon ihop nätverket av insatspersonal och samarbetspartners på plats, och har också möjlighet att ha örat mot marken på ett annat sätt när det gäller Ukrainas behov.

Det mesta av MSB:s stöd sker genom EU:s civilskyddsmekanism (ERCC). MSB nominerar in stöd och Ukraina svarar sedan ja eller nej. Systemet är till för att säkerställa att landet en-

bart får sådant de behöver.

– Genom den nya tjänsten kan vi vara ännu mer flexibla och lyhörda. Jag kan till exempel träffa Sesu, Ukrainas motsvarighet till MSB, oftare och se om det finns behov som kanske inte tar sig in på EU:s listor. Det finns också ett jättestort behov av att samverka inom Team Sweden så inte alla springer på samma boll.

I början av den fullskaliga invasionen var mycket av MSB:s stöd kopplat till stora folkflyttningar, bland annat nödbostäder och uppsamlingscenter vid gränserna.

Just nu säger Sofia Westberg att behoven är extra stora inom minhantering, räddningstjänst och stöd till samhällskritisk infrastruktur, såsom reservdelar och reservkraft i form av generatorer.

Hon beskriver den gångna vintern som tuff för många ukrainare. Strömbrotten har varit frekventa, både för att den kritiska infrastrukturen attackeras och för att den ibland måste stängas av för att lagas.

– Det är kallt, människor kan inte tvätta, de kanske mäs-

te springa ner till tunnelbanan från 22:a våningen med gråtande barn i famnen när larmet går mitt i natten. Men de är tappra och det finns fortfarande en stor motståndskraft.

Ovanpå tapperheten upplever Sofia Westberg dock en frustration bland ukrainarna rörande frynsningen av det amerikanska humanitära stödet. Det är mycket arbete som har satts på paus och en del civilsamhällsorganisationer har behövt avsluta stöd och avskeda personal i avvaktan på besked.

I Sverige råder politisk enighet att det svenska stödet ska vara fortsatt starkt, och både MSB och andra myndigheter ökar stödet under 2025.

– Ukraina är helt beroende av stödet utifrån. Dels för att få verksamheter som räddningstjänst och energiinfrastruktur att fungera, men också för att känna att de inte är ensamma – det är en lika stor del av effekten som själva stödet i sig. Sverige är inte den största aktören men en väldigt uppskattad partner eftersom de märker att vi står stadigt i vårt stöd.

MARIA NORELL

Minexperten: ”Har aldrig sett

KIEV

Ukraina är världens mest minerade land och polisens bombskydd förlorar i snitt en man i veckan.

– Jag har varit yrkesmilitär i 34 år och aldrig upplevt något liknande, säger Rasmus Garnå, utsänd av MSB för att hjälpa ukrainska myndigheter med minhantering.

■ Sedan två år tillbaka är Rasmus Garnå en av MSB:s insatspersoner på FN-organet Unops.

Som specialist på ammunitionsröjning på land hjälper han framför allt ukrainska polisen och SSTS, landets motsvarighet till Trafikverket, med att ta fram utbildningspaket, genomföra träningar, göra behovsbedömningar och stötta i utvecklingen av nya metoder och materiel.

Och det finns att göra. Över 30 procent av landets territorium bedöms vara minerat.

– I början av kriget gick polisens bombtekniker till en helt ny miljö att jobba i. Den första månaden ökade deras arbetsinsatser med 400 procent och har legat där sedan dess, berättar Rasmus Garnå.

Polisen står bland annat för röjning av före detta ockuperade områden och allmänna byggnader såsom sjukhus och skolor, medan SSTS ansvarar för järnvägar, broar, kraftläggningsgator och byggnader i närheten av dessa platser.

Totalt ansvarar fem olika myndigheter för minröjningen i Ukraina.

– Men Polisen är den enda statliga organisationen, förutom försvarets enheter, som har rätt att röja inom 20 kilometer från fronten.

När Rasmus Garnå började på Unops bestod polisens bombskydd av drygt ett par hundra

Rasmus Garnå hjälper ukrainska myndigheter med minhantering.

FOTO: PRIVAT

man. Nu är de uppe i ungefär det dubbla men har fått i uppgift av regeringen att expandera ytterligare.

Det kommer bli svårt, spår Rasmus.

– Det finns inte folk att tillgå. Plus att de i snitt förlorar en man i veckan som skadas eller dör. Innan jul förlorade dessutom SSTS 17 man när en större drönare träffade huset där de befann sig.

För att ge bombteknikerna bästa tänkbara utgångsläge har Rasmus Garnå och kollegorna hittills levererat fem träningsfall tillfällen å tolv dagar. Två av utbildningarna är helt finansierade av MSB, medan tre delvis är det.

MSB har även skänkt pengar för fyra kurser nu under våren. Tanken är att de ska hållas på en träningsanläggning som MSB renoverar och utrustar i västra Ukraina (se separat artikel).

Rasmus Garnå har som före detta yrkesmilitär befunnit sig i många aktiva stridszoner. Tidigare utbildade han också ukrainska försvarsenheter. Det som skiljer Ukraina från många andra länder där han verkat, är att

det fortfarande finns inhemska lagar och regler att följa. Så även när det gäller minhantering.

– Grundutbildningen i minhantering är lagstiftad. Om man pratar normal fredstid är den bra, men den är inte anpassad för poliser i krig. Det är delvis där vi kommer in, berättar han.

Bland annat lär de ut planering inför insatser, sökmetoder, hur olika explosivämnen fungerar, standardmetoden krok- och lina, säkerhet, sjukvård och hur drönare kan användas i olika situationer.

På utbildningarna används handgranater för soft airguns som skjuter plastkuler när det smäller. Unops får också låna olika utbildningssatser med pyrotekniska effekter från polisen.

– Vi försöker alltid skapa en hotbild som är så nära verkligheten som möjligt och använder oss mycket av olika scenarion.

Att ha koll på teknikutvecklingen är oerhört viktigt, men räcker tyvärr inte till alla gånger. Rasmus Garnå säger att varje rysk soldat lär sig att sätta ut booby traps (försätsminering).

– Jag har svårt att förklara hur

I snitt dör eller skadas en polis i veckan i samband med minröjningen.

mycket det är, jag har aldrig sett något liknande. Försöker man desarmera eller ta i sär kommer det smälla i händerna. Vi har sett försätsminering överallt: under skrivare, i gosedjur.

Ryssarna kan lägga ner timmar på att rigga de här grejerna. Man kan inte trampa på en golvplancka, inte öppna dörrar eller fönster, flytta ett objekt utan att göra en manipulering innan. Har det funnits ett ryskt förband där, då

finns det försätsminering utan undantag.

Han berättar om ett fall där poliser klev in i en lägenhet för att röja.

– Dörren var öppen när de kom. De genomförde sök och neutralisering av fyra funna objekt. När de lämnade lägenheten tog siste man tag i handtaget för att stänga och då detonerade en laddning som var dold i dörren. Han dödades och två skadades.

Kriget i Ukraina är det första storskaliga kriget där båda sidor även använder drönare som vapen i stor utsträckning. Det kallas därför för ”war of drones”, drönarnas krig.

Rasmus Garnå säger att 80 procent av skadefallen i dag är på grund av just drönare. I början var det främst stora drönare som kom in, numera är de ofta små och massproducerade.

– De små attackdrönarna går jättefort, cirka 300 kilometer i timmen.

Minröjning pågår i Charkiv-regionen. FOTO: UKRIFORM/SHUTTERSTOCK

Ett dagsverk för ukrainska polisens bombskydd. FOTO: PRIVAT

något liknande”

FOTO: NARCISO CONTRERAS/TT

Dessutom används fortfarande massor av kamikazedrönare (drönare med sprängladdningar), som de iranska Shahed-drönarna. Dessa tillverkas numera också på plats i Ryssland. De ger samma effekt som kryssningsrobotar sett till psykologisk påverkan, men verkansdelarna är mindre och kostnaden betydligt lägre.

– Varje sida förbrukar mellan 5 000 och 7 000 kamikazedrönare i månaden. Sedan tillkommer ytterligare ett antal tusen som faller ammunition och är återanvändningsbara. Det finns frontavsnitt där 40-60 drönare ligger och cirklar samtidigt.

Nytt är också att bygga i sekundära laddningar, så kallade Johnnys, i vanliga stridsvagnsminor som sedan flygs in med drönare. Om någon rör minan utlöser sensorer laddningen.

– Johnnys används i stor omfattning och byggs gärna in i saker så det är omöjligt att ammunitionsröja. Det finns inga säkra

sätt att ta hand om de här grejerna på. Försöker man röra så smäller det! Vi lär ut att de ska använda krok och lina för att flytta eller rubba objektet från sin befintliga plats medan operatörerna befinner sig i skydd.

Rasmus Garnå berättar att eldgivningen de senaste månaderna har startat innan larmet gått eftersom drönarna sluppit igenom radarsystemet.

– Det har blivit värre sista tiden, dels på grund av volymen men också för att det finns metoder för att undvika att drönarna störs ut. Till exempel tillverkar Ryssland drönare där man klistrar på en film så de blir radarresistenta.

Även när kriget tagit slut kommer problemet med minor och oexploderad ammunition vara enormt under en oöverskådlig framtid. I vissa fall pratas det om hundratals år.

Frontlinjerna har flyttats många gånger, försätsmineringar av handgranater lämnas kvar, det har grävts ner minor i både

mark och snö, vilket gör att lagren är flera.

Rasmus Garnå tror att mycket inte kommer bli röjt, utan i stället finns kvar som försvarslinjer mellan länder.

– Vissa städer kommer nog heller inte röjas eftersom volymerna av oexploderad ammunition, minor och försåt är horribla. Av artilleri är 15 procent blindgångare och vi pratar sentals granater varje dygn. På vissa frontavsnitt kan det vara 20, 30 nedslag i minuten dygnet runt. Väst har räknat fel på förbrukningen, vi förstår inte hur mycket ammunition som går åt.

■ **Med andra ord är det mängder av ukrainare som inte kommer kunna flytta hem efter kriget?**

– Jag är rädd för att många människor kommer förolyckas och skadas. Bönderna är angelägna om att börja bruka sin mark igen och det stora problemet blir att stoppa dom.

MARIA NORELL

Stor satsning på utbildningslokaler

Träningsanläggningar för minhantering runtom i landet.

Det är ett av sätten som MSB stöttar ukrainska myndigheter på.

■ Stöd till ukrainska myndigheter inom minhantering är ett av MSB:s mest omfattande och prioriterade sakområden. Förutom experter på flera FN-organisationer har MSB nära samarbete med två myndigheter som ansvarar för minröjning: National Police of Ukraine (NPU) och State Special Transport Service (SSTS).

Till exempel byggs eller renoveras samt utrustas träningsanläggningar på för närvarande fem geografiska platser.

– En av anläggningarna ska byggas upp från grunden. Ritningarna tas fram just nu, förväntad byggstart är i början av nästa år, berättar Magnus Bengtsson, projektledare på enheten för humanitära insatser.

I västra Ukraina håller MSB på att totalrenovera och utrusta en befintlig träningsanläggning för NPU som snart står klar. Den kommer vara komplett med träningsutrymmen – inklusive en robotbana –, möbler, sängar, kök, duschmöjligheter, verkstad, kontor och utbildningsutrustning i form av datorer med mera.

Dessutom sätts det just nu upp en mobil tältlösning i centrala landet, intill en befintlig skola som MSB ska renovera.

– Det är det andra baslägret vi sätter upp för SSTS. Poängen med tältlösningarna är att utbildningarna för minröjare ska kunna komma i gång så fort som möjligt i väntan på att renoveringen av den fasta anläggningen ska bli klar.

Ingen tid att spilla

”Poängen med tältlösningarna är att utbildningarna för minröjare ska kunna komma i gång så fort som möjligt i väntan på att renoveringen av den fasta anläggningen ska bli klar.”

Magnus Bengtsson, MSB

Byggandet och renoveringarna ingår i projektet Mars (Mine Action and Rescue Service). Det är ett treårigt projekt, har en budget på 190 miljoner kronor och finansieras av Sida. Projektledningen sker från Sverige men utsänd MSB-personal finns på plats i Ukraina.

Mars-projektet innehåller även en komponent som riktar sig mot räddningstjänsten, till MSB:s motsvarighet Sesu (State Emergency Service of Ukraine). Det handlar dels om materielstöd inom CBRN-området och dels om kapacitetsutvecklingsstöd inom EU:s civilskyddsmekanism med stort fokus på Ukrainas EU-närmande.

I MSB:s minhanteringsstöd ingår även att köpa in, transportera och donera materiel, exempelvis moduler för utbildningsanläggningar, teknisk utrustning för att möjliggöra samordning och kartläggning samt min- och ammunitionsröjningsutrustning.

MARIA NORELL

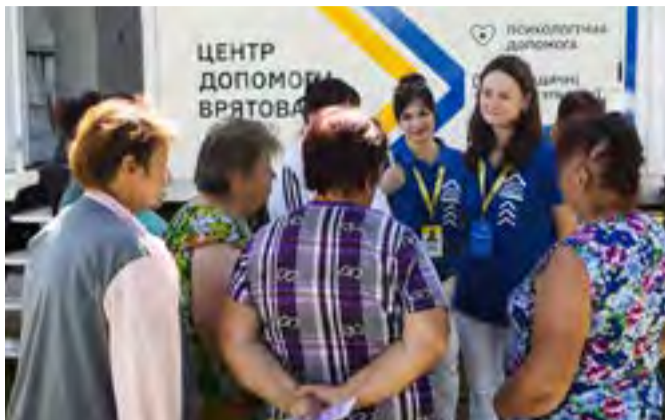

En mobil tältlösning byggs i väntan på att renoveringen av en fast anläggning för minröjare ska bli klar.

FOTO: PRIVAT

De mobila centren har hittills hjälpt över 4 000 personer, varav majoriteten är kvinnor. FOTO: UNFPA

Juridiska rådgivaren Yulia Filias (två från höger) är en del av Kievs mobila Survivor Relief Center. FOTO: UNFPA

Här får överlevare hjälp att läka

KIEV

I områden som varit ockuperade av ryssarna bär i princip alla människor på trauman, inte sällan efter sexuellt våld och tortyr.

Hit åker mobila enheter med bland annat psykologer och juridiska rådgivare.

– Män, kvinnor, barn – inga har skonats, säger Tetiana Zotova, chef på ett center som hjälper överlevare.

En halvtimme från centrala Kiev, på andra sidan floden Dnepr, är spåren efter kriget tydligare än mitt inne i stan. Fler byggnader har träffats i luftangrepp, butikerna har sämre utbud.

Här finns ett av Ukrainas tolv Survivor Relief Centers (SRC) dit personer med krigstrauman kan vända sig för gratis stöd.

– Strax efter den fullskaliga invasionens början kom de för-

sta rapporterna om att ryska soldater använde sexuellt våld som vapen. Historierna vi fick höra var fruktansvärda. Män, kvinnor, barn – inga har skonats. Den yngsta överlevaren vi har hjälpt är fyra år, den äldsta 82, berättar Tetiana Zotova.

Sedan i somras åker även tre mobila enheter runt till mer avlägsna, före detta ockuperade områden.

Team bestående av psykologer, vårdsamordnare, juridiska rådgivare och barnpsykologer eller socialarbetare erbjuder på så vis sin service till personer som annars inte skulle kunna få någon hjälp.

– Ockupanterna har inte lämnat något kvar där de har dragit fram – varken sjukhus, skolor, förskolor eller socialkontor. På vissa platser har folk inte kunnat få läkarhjälp sedan kriget startade. Majoriteten är inte

Skuld och skam

”Alla grannar vet precis vad som har hänt i varje hus men de skäms för att prata om det.”

Tetiana Zotova

medvetna om sina rättigheter, en del har inte ens internet. De vet inte att de kan få psykologisk och humanitär hjälp eller ekonomisk kompensation, säger Tetiana Zotova.

I vissa byar som det mobila SRC-teamet från Kiev besökt har vartenda hem fått påhälsning av ryska soldater.

Det tar tid att skapa förtroende och en del överlevare av konfliktrelaterat, sexuellt våld är till en början motsträviga när det gäller att ta emot hjälp.

– Alla grannar vet precis vad som har hänt i varje hus men de skäms för att prata om det. Eftersom sexuellt våld är så oerhört känsligt har vi enbart kvinnliga psykologer. Till vissa byar åker vi flera gånger och ju oftare vi åker ut, desto fler personer blir intresserade av våra tjänster, säger Tetiana Zotova.

Det som psykologerna får berättat för sig är konfidentiellt. Samtidigt handlar det inte sällan om krigsbrott. SRC informerar klienterna om att de kan vända sig till rättsväsendet, men många saknar förtroende för myndigheterna.

– Dock har vi märkt att överlevare av konfliktrelaterat sex-

uellt våld är mer redo att gå vidare rättsligt efter att ha tagit emot psykologisk hjälp, säger Nina Lompart, projektkoordinator på UNFPA, FN-organet som står bakom Survivor Relief Centren.

Andra vanliga frågor som personalen möter handlar om kompensation för civila som hållits tillfångatagna och kompensation för förstörda fastigheter.

– Tyvärr får vi också allt fler frågor ute på fältet som rör militärer som officiellt saknas, berättar Yulia Filias, juridisk rådgivare.

Av säkerhetsskäl åker de mobila teamen inte till ockuperade territorium. Hoten är ändå ständigt närvarande och personalen är utrustad med både skyddsvästar och hjälmar.

– Senast i går fick jag meddelande om att vår chaufför i Cherson blivit attackerad av en rysk drönare. Som tur är klarade han sig, berättar Nina Lompart.

Av de drygt 50 000 personer som hittills fått hjälp av Survivor Relief Centren är majoriteten kvinnor.

Men män som varit tillfångatagna och utsatta för krigsrelaterat, sexuellt våld och tortyr är också en stor utmaning – och den gruppen förväntas växa. I Cherson, som var den första staden i Ukraina att kontrolleras av ryska styrkor, upprättades fångläger för män.

– Där har vi behövt addera manliga psykologer till vår verksamhet. Det problemet har vi ännu inte identifierat i andra regioner, men på platser som fortfarande är under

De mobila enheterna är specialdesignade och står Survivor Relief Centrens motto

rysk ockupation har vi inte full insyn än, säger Nina Lompart.

Psykologerna ger ett exempel som handlar om en ung man, som tillsammans med sina två bröder togs till en grannby i Tjernihiv-regionen och torterades i dagar. Därefter blev de tvingade att gräva sin gemensamma grav. Brodern i fråga blev skjuten men överlevde, krävde sig över sina döda bröders kroppar, grävde undan jorden med händerna och tog sig upp.

Efter att ha hållit sig gömd hos lokalinånare tills byn blev befriad, är han nu tillbaka med sin pappa i hembyn och får professionell hjälp av SRC:s mobila team.

Trots att de berättar sakligt om verksamheten, är det naturligtvis omöjligt för personalen att inte bli känslomässigt påverkad. Psykologen Olha Boyko liknar det med att kirurger tar på sig skyddskläder inför en operation.

– På samma sätt förbereder vi oss inför samtalen, både känslomässigt och mentalt.

le och innehåller bland annat mötesrum och all tänkbar utrustning såsom medicin, vatten, walkie talkies, hjälmar och kit med hygienprodukter, så kallade värdighetskit. På fordonet "Även den starka behöver stöttning".

FOTO: UNFPA

Tetiana Zotova, chef på centret och Nina Lompart, koordinator.

Hon ger en metafor till:

– En psykolog är någon som står på land och kastar en livboj till en person i vattnet. Vi kan inte tillåta oss att drunkna i känslorna för då behöver någon annan rädda oss båda två. Men efter svåra sessioner behöver vi förstås tid att återhämta oss. Då vänder vi oss till cheferna samt hämtar styrka i naturen, sporter, hobbies och genom att umgås med våra nära och kära. Det är nödvändigt för att vi ska kunna genomföra vårt jobb.

Kollegorna på centret belyser

också en annan, ny utmaning: våld i hemmet kopplat till inhemska soldater.

– Tyvärr är det vanligt att offren inte går till polisen direkt eftersom soldaterna ses som hjältar. En del av mitt jobb handlar om att hjälpa kvinnorna att göra polisanmälningar, säger Yulia Filias.

Det finns andra mobila team som är specialiserade på just våld i hemmet kopplat till veteraner och särskilda program som handlar om att jobba med traumatiserade soldater.

Psykologerna Kateryna Shatkovska och Olha Boyko.

Trots den oerhört mörka verklighet som personalen på Survivor Relief Center i Kiev vittnar om, finns det även plats för glädje. I lokalerna, som redan innan kriget användes för att hjälpa våldsutsatta kvinnor, anordnas dans, yoga och andra aktiviteter, och det finns lekrum för barn.

Psykologerna delar dessutom gärna med sig av fler historier som sammanfattar vad som driver dem.

Som den om Ivanna, en egen-

företagare som förlorade allt när hennes hemby bombades. I 29 dagar var hon instängd i en källare, dit ryska soldater kom och utsatte henne för våld både natt och dag. Hennes kropp är full av ärr som för alltid kommer påminna henne om vad hon utsatts för.

– Med hjälp av Kievs mobila Survivor Relief Center håller Ivanna på att bygga upp sitt liv igen och hon har upptäckt att hon älskar att baka. Hon har fått ekonomiskt stöd för att kunna köpa en modern ugn och bakut-

FAKTA

Konfliktrelaterat sexuellt våld

■ Begreppet refererar till våldtäkt, sexuellt slaveri, tvingad prostitution, tvingad graviditet, tvångsabort, tvångssterilisering, tvångsäktenskap och annan form av grova sexuella våldshandlingar mot kvinnor, män, flickor eller pojkar som en del av en konflikt.

■ Konfliktrelaterat sexuellt våld kan anses som antingen krigsbrott, brott mot mänskligheten eller folkmord.

■ Det finns i dagsläget 340 registrerade fall av konfliktrelaterat sexuellt våld i Ukraina men för varje dokumenterat fall räknar FN med att det finns mellan 10 och 20 orapporterade.

■ I en enkät uppger mer än hälften av ukrainska soldater som varit i fångenskap att de utsatts för konfliktrelaterat sexuellt våld. Källa: FN

rustning. På så vis har hon börjat läka och knyta an till andra människor igen.

MARIA NORELL

”Jag får vara med och skapa h

KIEV

Han har den första internationella posteringen inne i hjärtat av Ukrainas regeringsbyggnad. Där vill han helst befinna sig om det smäller.

Men i stället var MSB:s Johan Arvling hemma när hans lägenhetshus träffades av en Shahed-drönare.

– Det lät som ett godståg skrapade sig ner genom hela byggnaden!

■ Klockan var fyra på morgonen den 7 november i fjol. Flyglarmet väckte Johan Arvling som så många gånger förr och han valde att ta skydd i trapphuset, med fem tjocka väggar mellan honom och yttermiljön.

– Hela byggnaden skakade och svajade när den träffades. Det var rök överallt, alla sprinklers gick på och efter själva explosionen hörde man hur fyra våningars skrot rasade ner på utsidan av fasaden och drog med sig glas, aircondition, rör... Det lät som ett godståg skrapade sig ner genom hela byggnaden, berättar han.

Därefter började alla granar springa ut i trapphuset i sina kalsonger och morgonrockar. Johan Arvling beskriver målande hur det var folk överallt; hundar, katter, barn som skrek – totalt kaos.

Nere på entréplanet höll byggnadens säkerhetsvakter på att slussa ut människor.

– Framför mig sprang två grabbar. Precis när de kom ut såg vi hur stora klossar skrot föll från 33:e våningen och landade precis bredvid killarna. De tittade upp och såg att det kom ännu mer. Det var ett rent under att de klarade sig, att alla i huset gjorde det.

FAKTA

UNDP

■ FN:s utvecklingsprogram (UNDP) är FN:s ledande organ för global utveckling och en drivande kraft i arbetet för att bekämpa fattigdom, främja demokrati och skydda jordens resurser.

■ Finns på plats i över 170 länder och territorier för att stötta samhällen i deras utvecklingsarbete – från att förebygga kriser och konflikter till att stärka demokratiska institutioner och bygga partnerskap för en hållbar utveckling.

Källa: UNDP

Han visar dramatiska bilder och filmer där eld och rök väller från toppen av höghuset, medan gatan är täckt av bråte, glas och blåljusfordon.

Redan samma eftermiddag kunde hyresgästerna återvända hem. Johans lägenhet hade klarat sig helt utan skador men två våningar ovanför var alla fönster urblåsta.

Någon tanke på att flytta därifrån har han inte haft.

– Jag känner mig ganska trygg. Rent statistiskt bör det väl inte hända samma byggnad igen. Om jag flyttar har ryssen vunnit och det fullkomligt vägrar jag, säger han med eftertryck.

Att leva i kontexter som nog hade avskräckt många andra är inget nytt för Johan Arvling.

Hans uppväxt bestod visserligen av ett ”traditionellt, svenskt Ikea-liv” men knappast i traditionella miljöer. I stället låg familjen Arvling hem i Algeriets öken eller Vietnams djungel, där pappan drev eget företag som jobbade för finansiella organ som Sida och Världsbanken.

I vuxen ålder har Johan framförallt bott i Laos och Thailand, men också i minst en handfull andra länder världen över, där han jobbat för FN och drivit eget inom bland annat bistånd.

Han har dessutom varit gift med en av Thailands mest kända filmstjärnor.

Till Ukraina kom han för två år sedan för att, för MSB:s räkning, jobba som senior rådgivare på FN:s utvecklingsprogram UNDP, den största FN-aktören i Ukraina.

Ena halvan av tjänsten är unik då det är den första internationella posteringen inne i hjärtat av Ukrainas regeringsbyggnad. Det handlar om teknisk rådgivning kring biståndseffektivisering till regeringen, via regeringskansliet.

– Byggnaden är anpassad för kärnvapenkrig, så där sitter jag helst om det smäller!

För att bekämpa korruptionen i landet har president Zelenskij tvingats avskeda flera högt uppsatta tjänstemän. I höstas genomfördes också en omfattande regeringsombildning, vilket ledde till att sju ministrar avgick och en presidentrådgivare avskedades. Den nuvarande regeringen består därför

I november i fjol träffades Johan Arvling lägenhetsbyggnad i en drönarattack.

FOTO: PRIVAT

FN:s utvecklingsprogram UNDP är den största FN-aktören i Ukraina. Johan Arvling jobbar där som senior rådgivare.

FOTO: MARIA NORELL

av nya, unga ministrar mellan 35 och 45 år. Johan Arvling beskriver dem som hungriga, dedikerade och hårt arbetande, med massiva arbetsvolymerna som de behöver stöd och hjälp att hantera.

– De har inte tid att sitta och debattera till höger och vänster, beslut måste fattas. Från regeringens sida ska kriget vinnas och resurserna ska på ett eller annat sätt gå till det.

Ukraina har sedan den fullskaliga invasionen mottagit tiotals miljarder dollar årligen i militärt, humanitärt och ekonomiskt bistånd från ett brett spektrum av partners. Det gäller att det finns digitala system som hanterar och rapporterar alla pengar som kommer in.

Johans uppgift är att hjälpa till att skapa grunder för bland annat digitala lösningar som ska underlätta regeringens beslutsfattande samt leda till ökad samordning mellan nationella och internationella aktörer. Hit hör exempelvis en strategi för att standardisera hanteringen av biståndsinformation.

Han har också hjälpt till att fram tio prioriteringsområden med tillhörande arbetsgrupper, till exempel humanitär minröjning, för att få effektivare dialoger mellan regeringen och internationella biståndsparter.

– I stället för möten där regeringen lägger fram listor på grejer som de vill att givarna

Johan Arvling har den första internationella posteringen på FN-organet UNDP (bilden).

ska skänka, ville vi ha discussionsforum och kunna skapa tillit, planera, ta beslut och driva projekt tillsammans. Den arkitekten är vi ganska stolta över.

Den senaste tidens osäkerhet kring USA:s stöd har fått Ukraina att anpassa sin strategi.

Efter president Trumps order om en granskning av USA:s utländska biståndsprogram har cirka 120 biståndsprojekt dragits in i Ukraina och över 1 200 nationella konsultavtal avslutats, vilket motsvarar ungefär sex miljarder dollar i fryst finansiering. Detta påverkar 30 procent av det icke-militära stödet till Ukraina.

– Situationen har redan lett

istoria på ett hörn”

ella posteringen bland ministrarna i regeringsbyggnaden. Där skapar han strukturer som ska effektivisera biståndet. Han har också ett kon-

FOTO: MARIA NORELL

till att Ukraina aktivt ökar sitt engagemang med europeiska partners, Japan, Korea och privata investerare för att kompensera för eventuella förluster, säger Johan och tillägger att de kommande månaderna blir avgörande för hur USA:s stöd utvecklas och att nyckelordet kommer vara flexibilitet.

Förutom att vinna kriget har Ukrainas regering en annan stor prioritering: gå med i EU. Landet räknar med att vara fullvärdig medlem 2035.

Andra halvan av Johan Arvling's tjänst vigs åt detta, då UNDP:s huvuduppgift i dagsläget är att hjälpa till med de olika reformer som EU-med-

lemskapet kräver. Inte minst har han lett arbetet med att ta fram det dokument som styr UNDP:s prioriteringar i Ukraina.

Under hans två år på plats har organisationen växt från 80 till drygt 450 anställda, med en portfölj på cirka 350 miljoner dollar. En annan av Johans uppgifter internt är att se till att de inte lider alldeles för mycket av växtvärken – att det finns arbetsmetoder och policy på plats och så vidare.

Nyligen förlängde han sitt kontrakt med ytterligare ett år eftersom han är övertygad om att 2025 blir ett strategiskt viktigt år för Ukrainas framtid.

– Det kommer att ske någon form av deal. Men hur den

kommer att se ut, vem som går därifrån med vad är väldigt oklart i dagsläget.

På frågan vad som driver honom funderar han en stund. Sedan säger han att det egentligen är ganska enkelt – det handlar om att hjälpa andra människor.

– Dessutom är jag stolt över att kunna hjälpa Sverige att dra lärdomar från Ukraina för att stärka det civila försvaret. Jag får samtidigt vara med och skapa historia på ett hörn och stötta ”the underdog”. För mig är det viktigt att man bidrar med det man kan. Om man som jag har kunskap och erfarenhet som är applicerbar i sådana här kontexter, så varför inte?

Och så var det ju det där med filmstjärnelivet.

Johan Arvling träffade sin före detta fru på ett flygplan till Washington och gav henne sitt nummer utan att veta att hon var känd i sitt hemland. På bröllopet hade de 1 600 gäster.

– Plus att några miljoner såg bröllopet live på tv – men ännu fler såg skilsmässan, ha ha.

■ Från paparazzis i Thailand till bomber i Ukraina, vilket liv du levtt! Och då har vi knappt ens skrapat på ytan.

– Det är definitivt aldrig tråkigt. Men ju äldre jag blir, desto mer svensk känner jag mig. Jag kommer nog se Sverige som hemma ett tag framöver.

MARIA NORELL

De första modulerna är framme i Donetsk.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN DONETSK

Storstockholm skickar tillfälliga brandstationer

Mer än hälften av brandstationerna i Donetsk har antingen ockuperats eller bombats sönder.

Nu skickar Storstockholms brandförsvaret 80 moduler som ska bli tillfälliga brandstationer.

■ I december fick Storstockholms brandförsvaret besök av representanter från Ukrainas räddningstjänst.

Besökarna fick bland annat titta på hur Storstockholms brandförsvaret byggt upp tillfälliga och mobila brandstationer på Kungsholmen och i Farsta under tiden som huvudstationerna där renoveras.

Direkt efter besöket påbörjades projektet med att erbjuda liknande tillfälliga stationer till Ukrainas räddningstjänst.

I samarbete med MSB och företaget Adapteo ser nu Storstockholms brandförsvaret till att modulerna transporteras till Ukraina. Det handlar om 80 moduler med kapacitet att bli upp till 3 300 kvadratmeter yta, vilket motsvarar fem likadana brandstationer som Farstas tillfälliga brandstation. Räddningstjänsten i Ukraina kan bygga både mindre och större stationer och fördela modulerna efter behov av brandstationer.

Den 4 mars transporterades de första fem modulerna till Donetsk. Det kommer sedan att skickas fem moduler varje vecka under kommande 16 veckor.

– Att vi nu kan stötta Ukraina med moduler som byggs upp till tillfälliga brandstationer på plats känns som en viktig pusselbit så att Ukrainas brandmän kan fortsätta med livsviktiga räddningsinsatser, säger Clara Lindblom, ordförande för Storstockholms brandförsvaret.

Oleksiy Sobkevych visar hur man knyter kamouflagenät. Det kan se relativt enkelt ut men kräver både armstyrka och kunskap.

”Volontärerna får en stunds

KIEV • Sju dagar i veckan samlas frivilliga för att knyta kamouflagenät till armén och sy byxor till personer som förlorat sina ben i kriget.

– Volontärerna kommer att säga att de är här för att försvara landet, men huvudsyftet är egentligen att få en stunds tystnad inombords, säger organisationens grundare Oleksiy Sobkevych.

■ Klockan är runt åtta på kvällen på alla hjärtans dag. Kiev har pyntats med blommor och hjärtan, och restaurangerna är fullbokade av människor som försöker leva så normala liv

som möjligt mitt i kriget.

I en skollocal i centrala staden har ett tiotal personer samlats för att i stället fira dagen med frivilligarbete genom organisationen LAD volunteers.

– Sammanlagt är vi ett hundratal volontärer i olika åldrar, många är kvinnor med makar eller barn i armén. Våra två lokaler är öppna både dag- och kvällstid, det är bara att dyka upp när man känner för det. Men de allra flesta kommer flera dagar i veckan och har varit med sedan starten för tre år sedan, berättar Oleksiy Sobkevych.

Han är systemutvecklare till vardags och startade frivilligorganisationen strax efter att den fullskaliga invasionen var ett faktum.

– Många var rädda, gömde sig i skyddsrum och gjorde inget annat än att scrolla på sina mobiler där de läste en massa otillförlitlig information. Jag bestämde mig för att hitta på något för att hjälpa dem och insåg att folk skulle bli mindre rädda om de kunde kanalisera sin oro genom praktiskt arbete. Volontärerna kommer att säga att de är här för att hjälpa till att försvara landet, men huvudsyftet är egentligen att få en stunds tystnad inombords, säger han.

Till en början koncentrerade sig volontärerna helt på att knyta kamouflagenät som de skän-

Kanaliserar oron

”Många var rädda, gömde sig i skyddsrum och gjorde inget annat än att scrolla på sina mobiler där de läste en massa otillförlitlig information.”

Oleksiy Sobkevych

ker till Försvarmakten.

De använder sig av tre gånger nio meter stora stålträds-

FOTO: MARIA NORELL

Näten blir tre gånger nio meter.

FOTO: MARIA NORELL

Oleksiy Sobkevych står själv för byxdesignen.

FOTO: MARIA NORELL

Byxorna måttanpassas efter varje individ.

FOTO: LAD VOLUNTEERS

Dragkedja underlättar vid proteser.

FOTO: LAD VOLUNTEERS

tystnad inombords”

nät som de flinkt knyter band runt. Det kan se relativt enkelt ut men kräver både armstyrka och kunskap. Mönstren måste innehålla rätt nyanser för att ge ett så bra skydd som möjligt och varje årstid kräver olika färgkombinationer.

– Kvaliteten på näten är bland de bästa du kan hitta i Ukraina, de är riktiga mästerverk, säger Oleksiy Sobkevych stolt.

– Det är inte min åsikt utan är baserat på feedback från militären. Vi gör något enastående, därför fortsätter vi.

Efter ett tag utvidgades verk-

samheten till att bland annat innefatta tillverkning av bärbara, medicinska kit för att behandla skador, så kallade IFAK:s (Individual First Aid Kits). Oleksiy Sobkevych har utvecklat en egen design, noga uttänkt för att snabbt kunna öppnas med ett ryck.

Fram till nyligen producerade volontärerna också kamouflagedkläder till militärer, anpassade för både sommar och vinter.

– I början fyllde vi en lucka. Vi utgick från finska och brittiska kamouflagedkläder, men deras färgscheman passar in-

te riktigt här, så vi specialanpassade färgerna för Ukraina. England har knappt någon snö, medan Finland har mycket snö – Ukraina har någonting däremellan. I år har vi så gott som slutat med den produktionen eftersom Försvarsmakten numera klarar av att tillhandahålla den typen av kläder själva.

I stället satsar LAD volontärerna mycket tid på att sy måttanpassade byxor till militärer och civila som förlorat benen i kriget. Det kan handla om byxor som ser vanliga ut, men som har blytlås anpassat för proteser. Eller varianter med

ben i olika längder, mjuka och ihopsydda längst ner för att behålla värmen.

Användarna kan beställa byxor gratis genom en webbsida. Har personen en specifik klädstil försöker Oleksiy Sobkevych designa med det i åtanke.

– Mig veterligen är det inte möjligt att köpa såna här specialanpassade byxor vare sig i Ukraina eller utanför. Jag gillar att kunna skapa något kreativt och innovativt som inte redan finns överallt.

Allt material de använder

är donerat, huvudsakligen av grundaren själv.

Oleksiy Sobkevych säger att han upplever en stor krigströtthet i samhället och att många ukrainare inte längre tror att Ukraina kan vinna kriget.

– Men vad är ens att vinna? Det finns ingen win-win-situation i krig mellan nationer. Min dröm är att alla soldater ska få komma hem igen och få rätt stöttning av samhället. Fram till dess försöker jag bara göra vad jag kan för att minimera effekterna av kriget.

MARIA NORELL

Så ska myndigheter bli mer handlingskraftiga

Regeringen vill ha handlingskraftigare beredskapsmyndigheter.

Därför skärps kraven på handling i krissituationer.

Det sker i ett regleringsbrev där handlingsprincipen slås fast, samt i ett särskilt uppdrag till MSB att stötta myndigheterna i arbetet.

Ministern för civilt försvar, Carl-Oskar Bohlin (M), levererar nyheter på löpande band på temat hur den svenska krisberedskapen ska återuppbyggas. Efter att nyheterna mest handlat om budgetsatsningar, organisationsförändringar och förstärkt personalförskning, hade i januari turen kommit till ett mjukare men inte mindre viktigt värde: ledning och kultur.

Beredskapsmyndigheterna behöver bli handlingskraftigare och mer proaktiva i den operativa ledningen vid kriser, tycker regeringen. Därför ska handling premieras i kriser, inte undvikande av risk.

Carl-Oskar Bohlin hänvisade på pressträffen i januari till MSB:s utvärdering av tre stora händelser: jordskredet i Stenungsund, färjan Marco Polos grundstötning och efterföljande oljeutsläpp i Pukaviksbukten i Blekinge och den allvarliga trafiksituationen på E22 i Skåne för drygt ett år sedan.

Den gemensamma nämnaren är att det som fungerade mindre bra i vissa sammanhang är att det har saknats handlingskraft och beredvilighet att agera.

Regeringen vill nu införa en handlingsprincip i de styrande dokumenten. Därför går man fram med ett nytt krav och förtydligande i regleringsbrevet till 53 beredskapsmyndigheter, som alla kan ha operativa roller i olika former av krishantering.

Det vi vill åstadkomma är större proaktivitet, handlingskraft och framför allt att ledarskapet i myndigheten handlar om att bygga den kultur som ytterst krisen eller kriget kräver.

Handlingskraft blir alltså ett explicit krav i regleringsbrevet.

– Det är ett sätt att institutio-

Ministern för civilt försvar Carl-Oskar Bohlin och MSB:s generaldirektör Mikael Frisell på en arkivbild från ett möte med myndighetschefer i Stockholm.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND

Bättre samverkan
”Vi behöver bli mer handlingskraftiga, ha ett mer enat arbets-sätt och bli bättre på att samverka med varandra för att lösa akuta händelser.”

Mikael Frisell, generaldirektör MSB

nalisera en handlingsprincip i myndigheter som har operativa roller i krishantering.

Utöver de krav som sedan tidigare ställs på statliga myndigheters beredskap ska myndigheterna nu utbilda och öva sin personal samt se till att myndigheten stärker en kultur och arbetssätt som utgår från de krav som ett krig ställer, menar regeringen.

– Det är en styrsignal att vid svåra kriser med snabba förlopp är huvudregeln att det är bättre att handla än att inte handla. Det som vi lägger dem till last är förmåga eller oförmåga att agera snarare än inte agera. I det ligger också att i vissa avseenden ta mer risk.

– Vi har kanske i vissa avseenden fått en förvaltningskultur i det här landet som premierar de som inte tar risk, de som inte handlar, när hand-

ling är förenat med risk men där konsekvenserna av att inte handla i snabbt förloppande kriser kan vara svåra.

Regeringen har också gett MSB i uppdrag att ta fram ett metod- och övningsstöd för att åstadkomma detta.

– Vi vill att beredskapsmyndigheterna ska öva mer för att få ett bättre muskelminne på det här området.

Regeringen tänker också se över ledningsstrukturen för det civila försvaret.

– Vi ser ett behov av att ge starkare verktyg till bland annat civilområdesansvariga länsstyrelser och sektorsansvariga myndigheter och återigen förtydliga MSB:s roll som toppnod i det civila beredskapssystemet.

Regeringen kommer därför att tillsätta en utredning som bland annat ska svara på om sektorsansvariga myndigheter och civilområdesansvariga länsstyrelser bör få föreskriftsrätt.

MSB:s generaldirektör Mikael Frisell välkomnar utredningen som ger MSB uppdraget att stötta beredskapsmyndigheterna i det pågående kulturskiftet.

– Vi delar synen att det finns behov av att stärka förmågan att hantera allvarliga kriser. Utvärderingen av de tre hän-

delserna visar att vi behöver bli mer handlingskraftiga, ha ett mer enat arbetssätt och bli bättre på att samverka med varandra för att lösa akuta händelser.

Han berättade på pressträffen att det redan finns ett övningsstöd för att löpande stötta beredskapsmyndigheterna utifrån deras behov.

– Behoven varierar och vi är väl medvetna om att det finns beredskapsmyndigheter som redan i dag har ett proaktivt och handlingskraftigt arbetssätt.

Han hänvisade också till det nya ramverket för ledning och samverkan inom det civila försvaret som presenterades i november.

– **Ramverket togs fram** med mängd olika aktörer i totalförsvaret. Centrala delar i ramverket är proaktivitet, handlingskraft, helhetssyn och förmåga att samverka och kommunicera. Utifrån det kommer vi att fortsätta lämna stöd till beredskapsmyndigheterna.

Det finns en mängd olika utbildningar, övningar, workshops och föreläsningar framtagna.

– Jag och min myndighet ser fram emot en fortsatt dialog med övriga beredskapsmyndigheter för att leverera det efterfrågade och relevanta stödet.

JONAS KLINT

Systemfel bakom många it-incidenter

Cirka hälften av alla it-incidenter orsakades av misstag eller systemfel under 2024.

Det visar MSB:s årsredovisning av it-incidentrapporter.

Från de cirka 900 rapporteringspliktiga organisationerna rapporterades under 2024 319 it-incidenter till MSB:s årsredovisning av it-incidenter.

Av rapporteringen framkommer det att cirka hälften av it-incidenterna har orsakats av misstag eller systemfel.

Många av dessa incidenter hade kunnat förebyggas med bättre arbetssätt för att hantera ändringar.

– Organisationer rekommenderas därför att upprätta och följa arbetssätt för säker ändringshantering. Att förebygga en incident kostar oftast mindre än att hantera konsekvenserna av densamma, säger Mathias Antonsson, chef för den strategiska cybersäkerhetsanalysen på MSB.

Storbrand i Tidaholms tändsticksfabrik uppmärksammades

För 150 år sedan ägde en ödesdiger brand rum på Vulcans tändsticksfabrik i Tidaholm, där 46 kvinnor och flickor omkom.

För att hedra offren, men också för att peka på den utveckling som skett de senaste 150 åren vad gäller arbetsmiljö, brandskydd, säkerhet och barnarbete, anordnade Tidaholms museum och Svenska kyrkan i Tidaholm en minnesdag i februari.

På kyrkogården finns en minnessten från 1875 rest efter olyckan, denna kompletterades med en minnestavla i smide med namn och ålder på de 46 omkomna.

En mindre utställning om olyckan och offren togs också fram för visning i Kyrkans hus och Tidaholms museum.

2010 skrev Tjugofyra7 om branden i en artikelserie om historiska händelser.

Texten är fortfarande en av de mest lästa på vår webbplats och heter ”Brand i Tidaholms tändsticksfabrik tog 46 liv”.

Läckande gasol orsakade

■ Startade i källaren – bröt upp bjälklag och väggar i två våningsplan

Larm om explosion har blivit vanligare för svensk räddningstjänst. De är ofta resultat av medvetna handlingar – men den här gången var det inte det.

■ Räddningstjänsten i Eksjö fick larm om explosion i en villa i augusti 2024 och möttes vid framkomst av en fullt utvecklad brand med väldigt stora skador på villans konstruktion.

Utredningen av Jörgen Franzén visar att explosionen troligen orsakades av att läckande gasol antändes i ett utrymme i källaren.

Fokus i utredningen är att beskriva händelsens förlopp och orsak, vad som lett till de stora konsekvenserna och stora skadorna samt vilka lärdomar som kan användas vid tillsyns- och tillståndsverksamheten.

Den kraftiga explosionen bedöms av utredaren ha skett i källaren, i närheten av varmvattenberedaren och sedan fortplantat sig uppåt och utåt i huset. Byggnaden är en enfamiljvilla i ett och ett halvt plan med källare. I villan bor

Explosionen tryckte ut delar av husväggen cirka åtta meter, slungade iväg fönsterparti cirka 21 respektive 26 meter samt påverkade flera andra byggnader på tomten.

FOTO: POLISEN

fem personer och samtliga var hemma vid händelsen. Explosionen har bland annat tryckt ut delar av husväggen cirka åtta

meter, slungat iväg fönsterpartier cirka 21 respektive 26 meter och påverkat flera andra byggnader på tomten. Bjälk-

lagen mellan våningarna slets upp, en av de boende kastades upp och från sängen där hen låg och sov och slog i taket i rum-

met på andra våningen. En annan av de boende fick hjälpas ut av övriga via fönster från köket där hen blev kvar när golvet bröts sönder och köksinredning föll ned vid explosionen.

Vad orsakade då explosionen i källaren? På bottenvåningen fanns två gasolflaskor (storlek PC10) i ett skåp och flaskorna var kopplade till en gasolspis i köket och till varmvattenberedaren i källaren. Gummislangarna, som var anslutna till regulatorn på respektive flaska, var dragna genom bjälklaget och uppfästa med hålbånd. Till varmvattenberedaren fanns en avgaskanal som tillval men den var inte monterad i den aktuella anläggningen och fastigheten hade ingen gasolvarnare. Gasspisen användes inte vid tillfället.

Precis innan explosionen vred en av de boende på varmvattenkranen på toaletten.

Utredaren bedömer att ett gasolsläckage har startat upp till två timmar innan explosionen, vilket var den senaste gången varmvatten användes innan

Omfattande utrymning vid komplex

En lördagsförmiddag i oktober larmades räddningstjänsten i Södertörn ut till en brand i ett flerbostadshus i Södertälje.

■ Flera stationer larmades tidigt, och redan under framkörningen framkom det att det var oroligt på platsen och att kraftig rök kom från flera lägenheter och trapphus.

Detta blev början på en omfattande och komplex insats.

Totalt utrymdes omkring 30 personer via maskinstege eller utskjutsstege från fönster och

Stora skador
Räddningsbehovet var mycket stort och de materiella skadorna blev omfattande.

balkonger. 23 personer omhändertogs och kontrollerades på skadeplatsen av sjukvården, och nio personer transporterades till sjukhus.

Parallellt genomfördes en omfattande rökdykarinsats mot den brand som man initialt trodde var i en lägenhet på

tredje våningen, men som i själva verket var i källarplanet.

I efterhand kan man konstatera att räddningsbehovet var mycket stort och att de materiella skadorna blev omfattande. Mycket av detta kan kopplas till det byggnadstekniska brandskyddet samt de boendes agerande.

Att insatsen ändå kunde avslutas utan att någon omkom får betecknas som positivt och byggde på ett antal framgångsfaktorer, bland annat räddningspersonalens förmåga att agera mycket initiativrikt och flexibelt.

Frångick rutiner
Detta innebar dock att man vid flera tillfällen frångick gällande rutiner och instruktioner vilket i sig innebar ett ökat risktagande.

Detta innebar dock att man vid flera tillfällen frångick gällande rutiner och instruktioner, vilket i sig innebar ett ökat risktagande för den egna personalen.

Utöver själva utrymningen

och brandsläckningen krävde händelsen en omfattande sjukvårdsinsats och ett nära samarbete med andra aktörer, såsom polis, fastighetsägare och restvärdesledare.

I den mycket välgjorda och omfattande olycksutredning som Victoria Luoma och Ebba Johnsson vid Södertörns Brandförsvarsförbund har genomfört belyses händelsen, dess komplexitet och genomförande på ett grundligt och välstrukturerat sätt.

Utredningen lägger fokus på flera intressanta områden, så-

Erfarenheter

Anna Andersson Carlin och Mattias Sjöström medverkar under Erfarenheter med sammanfattningar av olycksundersökningar inskickade till MSB, samt egna arbeten. De tar gärna emot synpunkter och tips.

Du kan även kontakta MSB på e-post: olycksutredning@msb.se
Undersökningarna på nätet: www.msb.se/sv/verktyg--tjanster/olycksutredningar-fran-kommuner/

Kontakt

Anna Andersson Carlin
anna.anderssoncarlin@msb.se

Mattias Sjöström
mattias.sjostrom@msb.se

explosion

explosionen, men gasolläckaget har inte upptäckts. När den boende nu vred handfatsblandaren till vänster för att få varmvatten skapades, på avsett sätt, en gnista i gnistbildaren i beredaren och detta är den troliga anledningen till att det skedde en antändning i källaren med explosionen som följd.

Det har inte gått att fastställa varför gasolläckaget inträffat. Varmvattenberedaren var på grund av brandskadorna svår att undersöka, men det skulle till exempel kunna vara läckage på slangen eller något fel på beredaren. Teoretiska beräkningar ger att det behövs minst 3,3 kilo utläckt gasol för att komma in i brännbarhetsområdet och det fanns enligt de boende upp till tio kilo gasol kvar i flaskan då den nyligen var bytt.

Den kraftiga explosionen skapade ett övertryck i källaren och bröt upp bjälklag och väggar i två våningsplan ovanför källaren. Detta ledde till den snabba brandspridningen och att villan i princip var

övertänd när räddningstjänsten kom fram. Fyra personer fick föras till sjukhus men som tur var fick ingen några bestående men.

Utöver de tre lärdomar och förslag till åtgärder som utredaren ger kan tilläggas att säkerheten kan ökas med gasolvarnare.

För fler råd och tips kring hantering av gasol hänvisas till MSB:s skrift Gasol för hem och fritid.

ANNA ANDERSSON CARLIN

3

Lärdomar

I utredningen lämnas tre förslag på åtgärder och lärdomar:

- 1 Fast gasolinstallation ska alltid göras med obrännbart material till exempel kopparrör.
- 2 Installationer ska göras fackmannamässigt.
- 3 Läcksökning ska ske kontinuerligt.

Den kraftiga explosionen skapade ett övertryck i källaren och bröt upp bjälklag och väggar i två våningsplan ovanför källaren.

FOTO: POLISEN

insats

som rökspridning, utrymning, rökydkarinsats, riskbedömning, skadeplatsorganisation, samband, resurshantering och samverkan med andra aktörer.

Olycksutredningen landar i sex större områden med åtgärdsförslag, vilka var och en är väl beskrivna i rapporten.

Varje erfarenhetsområde utgår från vad som faktiskt hände, vilken betydelse detta hade för insatsen och vilka direkta åtgärdsförslag som föreslås för att hantera dessa erfarenheter.

Eftersom utredningen är omfattande kan denna artikel endast belysa dem på en övergripande nivå. För mer detaljer hänvisas till den aktuella olycksutredningen.

MATTIAS SJÖSTRÖM

6

Åtgärdsförslag

- 1 **Räddningstjänstens förmåga att genomföra utrymning**
 - a) Då det finns fler fördelar med stegbil jämfört med hävare i en utrymningssituation bör det eftersträvas att fler stationer inom förbundet har stegbil som höjdfordon.
 - b) Genomföra praktiska övningar i realistiska miljöer med bärbara stegar.
- 2 **Räddningstjänstens förmåga att hantera komplexa insatser och katastrofala händelser**
 - a) Beakta erfarenheterna vid framtida analyser av bemanning, både grundbemanning och bemanning av specialresurser.
 - b) Säkerställa att befäl får mer regelbunden övning för att stärka den individuella förmågan att leda vid större insatser.
 - c) Öka kunskapen hos befäl och larmoperatörer om specialresurser och deras kapacitet.
- 3 **Sambandsplan**

Öva sambandsplaner med fokus på större skadeplatsorganisationer.
- 4 **Riskbedömning**

Uppdatera instruktionerna för hantering av asbest.
- 5 **Information till boende i flerbostadshus**
 - a) Uppdatera informationen på hemsidan för boende i flerbostadshus, med särskild fokus på brandskydd i andra delar av byggnaden än den egna bostaden.
 - b) Öka kunskapen hos boende och fastighetsägare om vikten av att agera korrekt vid brand.
- 6 **Brand- och byggnadstekniska förutsättningar**
 - a) Utredda möjligheten att öppna fönster för brandgasventilation i trapphus samt installation av brandvarnare i trapphus.
 - b) Rekommendera fastighetsägare att utreda möjligheten att tydliggöra när lägenheter är sammanbyggda.

30 personer utrymdes via maskinstege eller utskjutsstege från fönster och balkonger.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Allvarliga budskap på Möt

■ Omvärldsläget oroar – men det råder full aktivitet i beredskapssystemet

STOCKHOLM

Världen står just nu på högkant och väger.

Så drastiskt uttryckte sig ministern för civilt försvar, Carl-Oskar Bohlin (M), när han beskrev det säkerhetspolitiska läget på Mötesplats samhällssäkerhet i Stockholm.

– Läget kan bli mycket sämre än vad det är just nu.

■ Bohlin och MSB:s generaldirektör Mikael Frisell gav en allvarsam bild av omvärldsläget när de inledde konferensen Mötesplats samhällssäkerhet på Kistamässan i Stockholm.

Båda medger att uppbyggnaden av det civila försvaret inte går så snabbt som omvärldsläget egentligen kräver.

– Den säkerhetspolitiska utvecklingen har gått åt fel håll i snabbare takt än vad förmågan i det svenska totalförsvaret har vuxit till i Sverige de senaste åren, sa Carl-Oskar Bohlin.

Men båda vill också sätta ljuset på den förmågehöjning som sker just nu.

– Det har börjat hända saker i Sverige som fyller mig med tillförsikt. Inte på ett sätt som gör mig nöjd, men på ett sätt som visar att vi har börjat vända den här oljetankern, sa Bohlin.

Mikael Frisell sa att han inte är nöjd än:

– Vi är inte där vi borde vara. Omvärldsläget flåsar oss i nacken. Men förutsättningarna är goda för att öka takten. Vi har besluten på plats: totalförvarsbeslutet och de tre inriktningsbesluten för totalförsvaret. De är jättetydliga. Riktningen är satt och vi har nu också fått pengar till det civila försvaret.

Det åtminstone delvis hoppfulla budskapet återspeglades under två dagar i mässans monter, föreläsningar och panelsamtal. Aktiviteterna gav sammantaget bilden att det händer mycket i alla delar av beredskapssystemet, inom allt från teknologi till samverkan och samordning.

En central fråga i beredskapen är livsmedelsförsörjningen. Där presenterade Camilla Eriksson, docent och forskare på Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), ett exempel på förmågehöjning. Med finansiering från det statliga forskningsrådet Formas skapar man nu Kun-

Försvarskoncernen Saab tillverkar också mobila skydds- och ledningsplatser som kan fungera som små fältsjukhus. Nils-Erik Lindblom, försäljningschef för Saabs sjukvårdslösningar, demonstrerade.

Forskarna Camilla Eriksson och Brian Kuns talade på temat livsmedelsförsörjning. Eriksson med fokus på försvar av svensk livsmedelsproduktion, Kuns berättade om situationen i Ukraina.

Carl-Oskar Bohlin och Mikael Frisell levererade allvarliga budskap på Mötesplats samhällssäkerhet på Kistamässan.

skapscentrum för livsmedelsberedskap, där hon är centrumledare.

Centrumets fokus är att öka förmågan att avskräcka, upptäcka och hantera antagonistiska hot mot livsmedelsförsörjningen i Sverige.

– Vi tar fram nya analysmetoder för att upptäcka olika attacker och strategier för att hantera

den här typen av attacker. Vi ger policyråd till beslutsfattare och skapar övningar för myndigheter och näringslivet.

Camilla Eriksson framträdde tillsammans med Brian Kuns, docent på Sveriges lantbruksuniversitetet SLU. Han forskar om jordbrukets omställning i Sverige och Ukraina. Hans hu-

Anna Rinne (till höger), chef för enheten för försörjningsberedskap på öka sin motståndskraft och robusthet genom produktionsomställning, med som exempel, med anledning av SVA:s lyckade återanvändning av

Hos Daniel Sandberg, grundare av Search and rescue som hjälper polisen att hitta försvunna personer, fick man testa att köra en liten drönare i en bur. "En populär lekhörna", sa han om sin monter.

vudbudskap var att Ukrainas jordbruksproduktion visat stor motståndskraft, och Ukraina har behållit sin plats som exportland under kriget. En viktig anledning är den diversifierade jordbruksstrukturen, med en stor andel småskaliga jordbruk. Hushållen tillsammans med mindre jordbruksföretag stod före kriget för mer än hälften av Ukrainas jordbruksproduktion.

ten av Ukrainas jordbruksproduktion.

– De mindre lantbruken och hushållen är viktiga för matsäkerheten i Ukraina och en levande landsbygd.

Hushåll som säljer mat från sina trädgårdar gör det ofta i korta och relativt robusta livsmedelskedjor.

På landsbygden i Ukraina kan

esplatsen

MSB, spred kunskap om hur företag och offentliga verksamheter kan Anna-Karin Theelke på Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA, var labbmateriel för engångsbruk.

FOTO: JONAS KLINT

MSB:s överdirektör Anna Starbrink och generaldirektör Mikael Frisell deltog på mässan.

i stort sett alla försörja sig själva med mat, säger Brian Kuns.

– Man kan producera väldigt mycket på en liten tomt, med några kor och getter.

– Det finns inte i Sverige på samma sätt.

Han betonade att hemmaodlingen fyller många funktioner, även på ett djupare mentalt plan.

I intervjuer har vanliga ukrainare berättat att arbetet med den egna jorden ger livsglädje och fungerar som rehabilitering för dem som har upplevt krigets fasor, berättar Brian Kuns.

– Det visar vikten av det småskaliga jordbruket under kris och krig.

JONAS KLINT

De intensiva skogsbränderna i januari härjade bland annat i Castaic Lake, Kalifornien.

FOTO: MARCIO JOSE SANCHEZ/AP/TT

Sverige ska lära av bränderna i Kalifornien

Polisen ska bli bättre på att utreda anlagda skogsbränder.

En metodik som hämtats från USA ska nu arbetas in i utbildningen av kriminaltekniker och kommunala brandutredare runt om i Sverige.

– Vi får fler och fler perioder med riktigt torrt väder som 2014 och 2018 och har anledning att vässa vår förmåga att utreda anlagda skogsbränder, säger Fredric Jonsson, brandingenjör och forensisk expert hos Polismyndigheten.

För att hämta hem erfarenheter till Sverige deltog han i början av februari i en amerikansk utbildning om skogsbrandutredning som av en tillfällighet var förlagd till det eldhärjade Kalifornien. Bekämpningen av de katastrofala bränderna hade just övergått i eftersläckning när Fredric Jonsson anlände.

– Som brandingenjör var den stora aha-upplevelsen hur tätt integrerade stora bostadsområden är med vegetationen. Vi måste tänka mer på hur vi ska hantera det i Sverige framöver där klimatanpassning i stadsplaneringen ibland går ut på att plantera träd för att skapa skugga. Man kan få ostoppbara bränder rätt in i bostadsområden, menar han.

Men nu var det som expert hos Polismyndigheten som Fredric Jonsson fick möjlighet att delta i utbildningen hos

U.S. Forest Service och National Fire Academy, en del av myndigheten FEMA (som kan jämföras med svenska MSB).

– I Sverige har vi en polis som utreder anlagda bränder. I USA är flera olika myndigheter på federal, delstatlig och lokal nivå inblandade, förklarar Fredric Jonsson.

Han var ensam internationell gäst bland brandutredare från hela USA där inte bara den stora branden innebar en dramatisk inramning utan också de omfattande nedskärningar som leds av Elon Musk och hans så kallade effektiviseringsdepartement DOGE.

Hur brandskyddet i de väldiga amerikanska skogarna kommer att se ut framöver är nu högst oklart.

I den svenska beredskapsdebatten ligger fokus ofta på risk för kraftiga regn och översvämningar, men Fredric Jonsson, som bland annat varit beredskapsdirektör i Jönköpings län, bedömer alltså att faran för torka och kraftiga bränder också ökar med anledning av klimatförändringarna.

Konsekvenserna av en anlagd brand, eller till och med en serie dåd, kan bli betydligt större i en sådan miljö och polisen behöver mer kunskap, menar han.

– Vi har haft flera fall av serieanläggare i Sverige. Incitamenten kan variera från psykisk ohälsa och pyromani till ekonomiska motiv.

När det gäller att hitta mönster och analysera seriebränder i skog och mark finns bra metodik i USA, säger han utan att vilja vara allt för detaljerad.

– Men det handlar bland annat om hur man kan avgränsa primärbrandområdet, använda tidig information och stöd av elektronisk övervakning och satelliter. FBI hade en väldigt spännande föreläsning om detta, säger han om metoderna som nu ska spridas inom Polismyndigheten.

För en utomstående är det obegripligt hur det alls går att hitta en startpunkt i de enorma områden med tusentals byggnader som förvandlats till sotiga rester och aska, och brandorsaken i Kalifornien är fortfarande oklar. Fredric Jonsson är ändå hoppfull när han beskriver de dystopiska scenerna från strandlinjen i lyxområdet Malibu där surfing och uppröjning pågick parallellt i en märklig blandning vid hans besök.

– Alla bränder lämnar spår efter sig. Ett tränat öga kan se dem – det är det vi utbildar våra kriminaltekniker och räddningstjänsten i. Med erfarenheterna från USA ska vi bli ännu bättre!

JOHAN WANGSTRÖM

Var redo när hjälpen kommer

■ Omfattande behov av värdlandsstöd kan uppstå i närtid

Om Sverige behöver internationell hjälp i kris eller krig måste vi kunna tillhandahålla saker som kost och logi, el- och bränsleförsörjning.

Nu har MSB lanserat ett kunskapspaket för civila aktörer som berörs av det så kallade värdlandsstödet.

– Det är en ny fråga för många, säger Lotta Jagefjord, projektledare på MSB.

■ Värdlandsstöd handlar om att kunna ta emot internationell civil, humanitär och militär hjälp när Sveriges egna resurser inte räcker till vid en kris eller ett krig. Boende, kost, transporter, elförsörjning och sjukvård är några saker som kan behöva tillhandahållas till dem som hjälper oss.

Med andra ord innebär det att Sverige måste ge stöd för att kunna ta emot stöd.

– Ofta refereras det till när vi tog emot internationell hjälp vid skogsbränderna 2014 och 2018. Den typen av katastrofer är viktiga att ta lärdom av men det som tillkommit är omfattningen och långvarigheten när det gäller stödet till Ukraina, som ofta går genom grannländer som exempelvis Polen, säger Helena Olla Grimault, sakkunnig på MSB.

Behovet av värdlandsstöd kan uppstå i närtid, till exempel om en internationell hjälpinsats behöver passera Sverige eller vid en omfattande samhällsstörning där civilbefolkningens basala behov behöver värnas eller samhällets funktionalitet upprätthållas.

Dessutom kan två typer av

FAKTA

Värdlandsstöd

■ Värdlandsstöd är ett begrepp som används för att beskriva det stöd och den hjälp som ett värdland erbjuder när internationella civila eller militära aktörer befinner sig på dess territorium. Det kan exempelvis handla om transporter, försörjning av förnödenheter, tillgång till infrastruktur som exempelvis flygplatser och hamnar, samt juridisk och administrativ hantering såsom tullfria transporter, skattebefrielse och avtal för tillgång till lokala tjänster.

■ Värdlandsstöd kan behöva tillhandahållas såväl under fredstida kriser och övningar,

När Sveriges egna resurser inte räcker till i en kris eller ett krig behöver vi kunna ta emot internationell hjälp. Nu har MSB tagit fram ett kunskapspaket som ska underlätta för civila aktörer.

FOTO: JOHNER.SE

värdlandsstöd behöva hanteras samtidigt, utöver stödet till internationella civila aktörer även samverkan med Försvarsmakten för ett effektivt och samordnat stöd till internationella militära styrkor och organisationer.

För att underlätta för aktörerna har ett nytt kunskapspaket tagits fram. Där hittas:

■ **Uppdaterad nationell strategi.** Strategin beskriver en målbild för arbetet med att

säkerställa arbetet för värdlandsstöd till internationella civila aktörer och tydliggör en önskad utveckling inom området.

■ **Webbutbildning.** I "Värdlandsstöd till internationella civila aktörer – en introduktion" får deltagarna lära sig vad värdlandsstöd innebär, hur det kan fungera i praktiken samt reflektera över den egna organisationens roll i arbetet.

■ **Planeringsstöd.** Här finns bland annat information om hur värdlandsstöd behöver planeras och samordnas mellan olika nivåer i beredskapssystemet, vilka förberedelser som krävs och vilket värdlandsstöd som kan behöva säkerställas i samband med en insats samt vikten av utbildning och övning.

■ **Två nationella scenarion.** Har tagits fram av Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, och kan användas som inspiration vid utbildning och övning.

■ **Öva-enkelkoncept.** Gör det möjligt för enskilda aktörer att med enkla förberedelser, begränsad resurstillgång och utifrån egna förutsättningar och behov genomföra en seminarieövning.

Lotta Jagefjord säger att en viktig lärdom från Ukraina är att det måste finnas en förberedd planering för att kunna ta emot de internationella aktörerna.

– Den förberedande planeringen måste utvecklas, och ansvar, roller och mandat tydliggöras – vem tar emot de inkommande aktörerna och hur går det till? En eventuell resursbrist kommer troligtvis leda till målkonflikter och därför kommer det också behövas prioritering och fördelning av resurser.

Det är även viktigt hur vi samlar in behoven och uttrycker dessa, säger Helena Olla Grimault.

– Man kan standardisera till viss del men vi ser också en utmaning i Ukraina där det kommer in donationer från hela världen. Jag tror inte att vi riktigt funderat på att det krävs kontinuerlig utbildning och ett praktiskt handhavande för att kunna använda det som skänks, och även kvalitetssäkring om det handlar om använd materiel. Dessutom blir det mesta förbrukningsvaror i ett krig, i en omfattning som överstiger det vi är vana vid. Det krävs även en

uthållighet hos personalen i en långvarig hantering.

Samtidigt poängterar de att värdlandsstöd inte behöver göras krångligare än det är. Faktum är att mycket redan görs som har viktiga likheter med värdlandsstödet, till exempel kommuners planering inför idrottstävlingar med stor tillströmning av människor. Även arbetet med att stärka Sveriges försörjningsberedskap har en naturlig koppling till ämnet.

– Värdlandsstöd berör hela beredskapsstrukturen, och totalförsvaret består av många aktörer med skilda förutsättningar, förståelse och uppdrag. Gemensamt för oss alla är att vi ingår i samma system och att vi tillsammans behöver undanröja hinder för effektiv samverkan. Vi är ömsesidigt beroende av varandra och behöver hitta en naturlig plats att samarbeta i vardagen. Förberedelserna måste göras nu, så vi har rätt förutsättningar när det verkligen behövs, säger Helena Olla Grimault.

MARIA NORELL

Fotnot: Kunskapspaketet hittas på msb.se/varldlandsstod.

”In case of emergency – innovationer som räddar liv” heter en pågående utställning på World of Volvo.

FOTO: WORLD OF VOLVO

Hyllning till fordon som gör världen tryggare

I nästan ett sekel har Volvo utvecklat brandbilar, polisbilar och andra räddningsfordon.

Nu visas innovationsresan upp i en utställning på World of Volvo i Göteborg.

■ En hyllning till de fordon och lösningar som gör världen tryggare.

Så beskriver World of Volvo

sin utställning ”In case of emergency – innovationer som räddar liv”.

I den får besökarna följa med på en resa genom Volvos historia av samarbete med räddningstjänster och myndigheter, där varje fordon bär på en egen historia när det kommer till teknikutveckling.

Några höjdpunkter som lyfts fram är:

■ **Revolutionerande radio-bilar:** PV56 från 1939, en av de första polisbilarna utrustade med radio, som förändrade polisens arbete för alltid.

■ **Polishundens plats:** Volvo Duett, Volvos första herrgårdsvagn, med rum för polisens fyrbenta kollegor.

■ **Brandsäkerhetens framtid:** Från robusta brandbilar från 1930-talet till motorn i

världens första serietillverkade elbrandbil.

■ **Sjöräddningens hjältar:** Volvo Pentas kraftfulla motorer driver räddningsbåtar genom hög sjö och svåra förhållanden.

Utställningen belyser också arbetet med Volvos egna haverikommissioner, där ”krockdetektiverna” samlar in kunskap från olycksplatser för att an-

vända i utvecklingsarbetet.

– Den här utställningen är en hyllning till både människorna, forskningen och tekniken. Vi hoppas att våra besökare får en spännande upplevelse, säger Viktoria Wallner, Chief Experience Officer, World of Volvo.

Utställningen öppnade i slutet av december och i skrivande stund finns inget slutdatum satt.

Civilplikten utökas – unga som mönstrar kan bli aktuella

Civilplikten inom räddningstjänsten kommer att utökas, med rekrytering från mönstringsunderlaget.

Dessutom ska civilpliktiga hjälpa till att hålla skyddsrummen i användbart skick.

■ Under Folk och försvars Rikskonferens i Sälen i januari meddelade ministern för civilt försvar, Carl-Oskar Bohlin (M) att civilplikten, som återinfördes av regeringen i slutet av januari förra året, kommer att utökas.

I september 2024 startade den första repetitionsutbildningen för civilpliktiga på MSB:s räddningsskola i Sandö.

– För ett år sedan berättade

de jag om snabbspåret med civilplikt genom kort påbyggnadsutbildning inom räddningstjänsten som skulle införas. Sedan dess har inte bara utbildningen kommit på plats, vi har också hunnit utbilda 300 personer och om bara ett par år kommer vi närma oss 3 000. Vid sidan av det har vi gått vidare för att göra ungefär samma sak kring elförsörjningen, sa Carl-Oskar Bohlin från talarstolen på Folk och Försvar.

Civilplikten kommer nu att utökas på två olika sätt.

– I dag kan jag berätta att vi nu har sjösatt ytterligare snabbspår för att få på plats ci-

vilplikt med lång grundutbildning inom räddningstjänsten med rekrytering ur mönstringsunderlaget. Samtidigt påbörjas arbetet för att också kunna bemanna befolkningsskyddet med civilpliktiga. Bit för bit bygger vi tillbaka Sveriges förmåga.

Vid en pressträff i Sälen sa ministern att den utökade civilplikten kan delas upp i två delar. En är en längre utbildning inom räddningstjänsten, där de utvalda hämtas från mönstringsunderlaget.

Unga som mönstrar ska alltså kunna gå en längre utbildning för räddningstjänst i stället för att göra vanlig värnplikt.

– Bemanningen kan del-

vis lösas genom det snabbspår vi redan har satt i gång, en påbyggnadsutbildning för personer som redan har räddningstjänstkompetens. Den gruppen är dock inte tillräckligt stor och därför måste vi också ha den här längre grundutbildningen, säger Carl-oskar Bohlin.

Den andra delen handlar om hur landets skyddsrum ska bemannas. En lösning på det skulle alltså vara att utbilda sådan personal inom ramen för civilplikten, säger Carl-Oskar Bohlin.

– Det kan vara allt från att hålla ordning till att hantera ventilationssystem, driftspersonal helt enkelt, säger

Carl-Oskar Bohlin till dn.se.

MSB har fått i uppdrag att bland annat utforma innehållet i grund- och repetitionsutbildningar och beräkna kostnaderna.

Senast den 10 december ska uppdraget redovisas till regeringen.

– Sverige ska ha ett modernt och väl anpassat skydd för civilbefolkningen. Befolkningsskyddet är en av de viktigaste hörnstenarna i det civila försvaret. MSB ser mycket positivt på att vi får uppdraget att se hur viktiga befattningar kopplat till befolkningsskyddet ska bemannas, kommenterar MSB:s generaldirektör Mikael Frisell.

JONAS KLINT

Räddningspersonal vid jordbävningen i Turkiet 2023.

FOTO: FATIH ISCI/SRK

Så kan personal undvika ohälsa efter krävande räddningsinsatser

Vila, stöd från kollegor och näring är viktiga egenvårdsstrategier för katastrofpersonal som riskerar ohälsa, visar studier.

■ Tusentals dödades och skadades i den enorma jordbävningen som ägde rum i Turkiet och Syrien 2023. Hjälparbetare från många organisationer fanns snabbt på plats.

Forskning visar att personal som hjälper till vid katastrofer är exponerade för fysiska och psykiska hälsorisker och riskerar ohälsa efter att räddningsinsatsen har avslutats. I studier med bland annat forskare från Röda Korsets Högskola undersöks egenvårdsstrategier som används av katastrofpersonal efter jordbävningen i Turkiet och Syrien 2023.

– De egenvårdsstrategier som användes mest var vila, socialt stöd från andra kollegor, extra intag av mat eller dryck samt intag av läkemedel. Vidare visade resultaten att återhämtningsstrategierna varierade baserade på tidigare erfarenheter av räddningsarbeten under katastrofer vilket indikerar att egenvårdsstrategier kan läras och utvecklas, berättar Jason Murphy, en av studiens forskare och lektor vid Röda Korsets Högskola.

Strategierna för egenvård kan vara externa, såsom intag av läkemedel och socialt stöd från andra, och bestå av inter-

na processer såsom personliga reflektioner.

– Resultaten visar på att egenvårdsstrategier kan läras och utvecklas med mer erfarenhet. Därför bör strategier för egenvård inkluderas i utbildningen som personalen får innan de åker till drabbade katastrofområden för att utföra hjälparbeten, säger Jason Murphy.

I en webbaserad enkät med 525 deltagande hjälparbetare som var verksamma i räddningsarbetet efter jordbävningen i Turkiet och Syrien 2023 svarade hela 46 procent att de upplever mentala eller psykologiska hälsoproblem under eller efter att ha deltagit i räddningsarbetet efter jordbävningen 2023. Bland deltagarna uppgav 15 procent att de hade behövt uppsöka medicinsk vård under sitt uppdrag och sju procent att de hade fått lämna uppdraget genom medicinsk evakuering. Lokala hjälparbetare upplevde fler hälsoproblem än de med internationell anställning.

– Efter uppdraget var trötthet, sömnproblem och nedstämdhet de vanligast rapporterade hälsoproblemen. Detta visar på vikten av att erfarenheter och kunskaper inom området sprids, både hos hjälparbetarna själva och dess arbetsgivare, säger Jason Murphy.

Studien har genomförts av forskare från Röda Korsets Högskola och Örebro universitet.

Stora brister i cybersäkerhetsarbetet

Cybersäkerhetsarbetet i den offentliga sektorn har stora brister.

Det visar Cybersäkerhetskollen 2024.

■ För att mäta cybersäkerheten hos samhällsviktiga verksamheter i Sverige har MSB för tredje gången genomfört den så kallade Cybersäkerhetskollen.

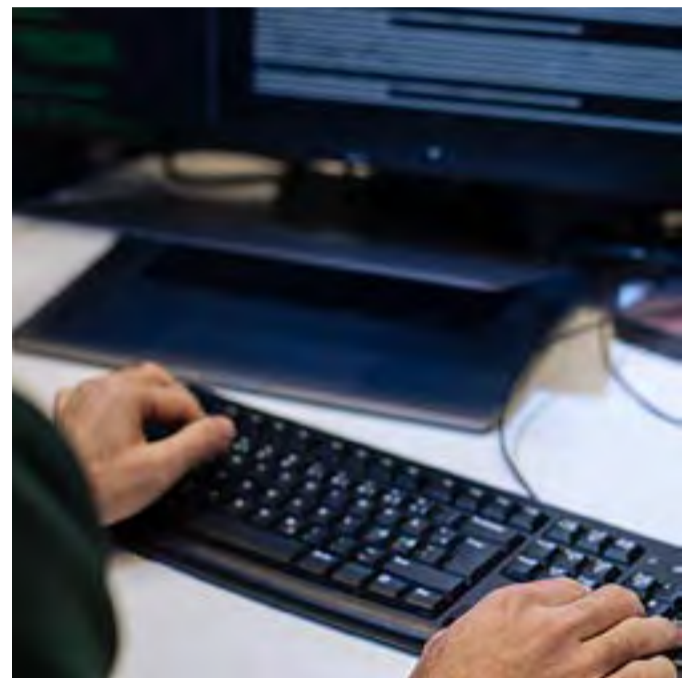
Mätningen visar att majoriteten, nästan sex av tio, av organisationer i offentlig förvaltning saknar de mest grundläggande delarna i ett systematiskt cybersäkerhetsarbete.

Cybersäkerhetskollen 2024 visar också att endast åtta av 120 deltagande myndigheter uppnådde den nivå som enligt MSB indikerar att organisationen motsvarar myndighetens föreskriftskrav.

Resultatet är något bättre jämfört med mätningarna från 2021 och 2023, men nivån på säkerhetsarbetet är långt ifrån där det behöver vara, menar MSB.

– Det krävs nu riktigt engagemang från ledningsnivå, att säkerhetsarbetet omgäende prioriteras upp och tilldelas mer resurser, säger Åke Holmgren, avdelningschef för cybersäkerhet och samhällsviktiga kommunikationer på MSB.

Nästan hälften av organisationerna i offentlig förvaltning deltog i undersökningen. Precis som i mätningen 2023 rapporterades det in för få svar från samhällsviktiga företag för att inkludera dessa i resultatredovisningen. MSB menar att denna grupp i högre grad måste bidra till cybersäkerhetsmätningar som Cybersäkerhetskollen, för att man ska kunna ta fram en samlad

Samhällsviktiga verksamheter bör prioritera cybersäkerhetsarbetet mer än man gör i dag, menar MSB.

FOTO: JOHNER

nationell lägesbild över motståndskraften hos det civila försvaret i Sverige.

Eftersom förbättringsarbetet går för långsamt skärper MSB sina rekommendationer. För att cybersäkerhetsarbetet ska ta fart rekommenderar MSB:

■ En särskild satsning gällande finansiering till cybersäkerhetsarbetet. Det är ekonomiskt förståndigare att förekomma incidenter genom att förebygga dem, än att hantera utfallet.

■ Att säkerhetsarbetet bedrivs mer effektivt. Här finns en roll för näringslivet i att utveckla och tillhandahålla verktyg, teknologi och tjänster som kan bistå samhällsviktiga verksamheter i det systematiska informations- och cybersäkerhetsarbetet.

■ Att företag som bedriver samhällsviktig verksamhet bidrar till totalförsvaret genom att delta i Cybersäkerhetskollen.

– Det säkerhetspolitiska läget betyder att samhällsviktiga verksamheter måste ta sitt cybersäkerhetsarbete på större allvar och agera mer resolut. Sverige måste bli motståndskraftigare och det snabbt. För att lyckas måste det finnas dedikerad personal med mandat och resurser, säger Mathias Antonsson, chef för strategisk analys på MSB.

MSB arbetar tillsammans med Nationellt cybersäkerhetscenter för att stärka cybersäkerheten och öka motståndskraften i samhället. Nästa Cybersäkerhetskoll sker under 2025.

Stort sug efter säkerhetsutbildning efter massmordet

■ Efter skolattentatet i Örebro har många kommuner och skolor önskat utbildning i skydd mot terrorism och andra våldshandlingar med stora konsekvenser.

MSB har därför erbjudit Sveriges länsstyrelser att samla kommunsäkerhetssamordnare och skolledare för utbildning på området.

Efterfrågan har varit mycket stor. De första bokningarna för utbildningstillfällen gjordes redan innan förfrågan ha-

de gått ut. Totalt väntas mellan 30-40 utbildningar att hållas över hela landet.

– Det känns viktigt att vi kan möta upp behovet nationellt. Det blir utbildningstillfällen hela våren och även under hösten för landets länsstyrelser, regioner, kommuner och skolverksamheter, säger Petter Säterhed, funktionsansvarig för området säkerhet i offentlig miljö på MSB.

MSB erbjuder två olika utbildningar. Den ena riktar sig

mer direkt mot skolledare och säkerhetssamordnare vid skolor och den andra riktar sig mot länsstyrelser, regioner och kommuner och har ett bredare anslag. Den syftar till att öka säkerheten och skyddet i våra offentliga miljöer, platser där många människor rör sig som arenor, evenemang, religiösa lokaler, kollektivtrafik, skolor samt gator och torg.

Länsstyrelserna håller ihop utbildningstillfällena lokalt.

Temat för Beredskapsveckan klart

■ ”Du är en del av Sveriges totalförsvar”. Det är temat när MSB för nionde gången arrangerar Beredskapsveckan tillsammans med kommuner, ideella organisationer, andra myndigheter och näringsliv över hela landet.

MSB vill lyfta vikten av att vi alla behöver bidra för att kunna möta kriser och ytterst krig.

– Temat har formen av ett budskap som vi hoppas att alla som deltar i årets Beredskapsveckan vill hjälpa oss att sprida. Alla är viktiga och alla har en roll att fylla för att kunna möta olika hot mot vår säkerhet och

självständighet, säger MSB:s generaldirektör Mikael Frisell.

MSB vill uppmana aktörerna att dela ut broschyren ”Om krisen eller kriget kommer” till allmänheten under veckan.

– Broschyren är en viktig budskapsplattform till årets tema och ett viktigt informationsmaterial under Beredskapsveckan. Den ger grundläggande samhällsinformation som alla som bor i Sverige behöver känna till, säger Emelie Ruud, projektansvarig för Beredskapsveckan på MSB.

Beredskapsveckan äger rum vecka 39, i slutet av september.

Szymanski har nytt jobb – igen

■ Johan Szymanski, tidigare förbundsdirektör och räddningschef på Nerikes brandkår, har nytt jobb: brandchef och förvaltningsdirektör i Uppsala brandförsvaret.

Han hade tjänsten på Nerikes brandkår i bara fem månader.

– Det fanns inte riktigt de förutsättningarna som vi hade kommit överens om. Ekonomin blev sämre och jag kunde helt enkelt inte göra det som var tänkt, säger han till Upsala Nya tidning.

LÖSNING TJUGOFYRA X

A crossword puzzle grid with a picture of a girl in a headscarf and a picture of a field with flowers. The grid contains the following words:

FA, GÖRDEL, PARTAJA, LE MÅT, JOBBAT, V, L, L, O, I, A, PRÄSTGÅ, SKO, CHARMFULL, PÅSK, FÖRSÄLJ, ÖVERSTE, E, T, ÖDDE, IA, GENI, BRUNEIER, EGGAR, S, ON, UTE, SOVANDE, E, JÄMNGOD, RESENÄR, ROS, SUSAN, TP, LIN, XL, A, PI, DOS, DANSADE, SLANGBEL, NAGELFAR, RSKA, NOLL, G, O, KÖLAR, ALMANACKA, VERSFORM, ISM, EGO, L, REP, RP, SMULAD, RUSAR, NJET, ÅSEN, APPAR, ARO, AVLÄGSEN, ÖHIST, ILLAHAV, ANRJKT, DL, INTA, A, E, ATG, NORET, SUDDAR, ASTR, A, OD, KLANGERN, VILJOR, A

En halv miljard kronor till åtgärder mot naturolyckor

Drygt 500 miljoner kronor. Så mycket delade MSB ut i statsbidrag under 2024 till kommuner som jobbar med förebyggande åtgärder mot naturolyckor.

■ Det rör sig om bidrag till 22 kommuner för totalt 28 åtgärder.

Storleken på projekten varierar och en kommun kan få upp till 60 procent av kostnaden för åtgärden.

– De flesta åtgärder som har tilldelats bidrag utförs i syfte att förebygga översvämningar, säger Ida Axelsson Wall, samordnare på MSB.

Exempel på kommuner som fått bidrag för detta är Göteborg, Skövde och Falun. Genom åtgärderna minskas översvämningens risk för bland annat sjukhus, järnväg, dagligvaruhandel, bostäder och kulturmiljöer.

– Vi har även beviljat bidrag till stabilitetsåtgärder i Umeå och

Flödesfrämjande åtgärder vid Korsnäsdammen i Falun. FOTO: MSB

Stockholm för att skydda vägar och annan infrastruktur mot skred samt till åtgärder för att förebygga berggras vid bostäder i Munkedal, säger Ida Axelsson Wall.

Samtliga åtgärder som fått bidrag visas i MSB:s karttjänst på msb.se.

Även storleken på statsbidraget 2025 är cirka en halv miljard kronor. Det finns två ansökningsperioder per år. Den första pågick till början av mars och den andra perioden öppnar 2 juni och avslutas 1 september.

Föreningen Sveriges Räddningstjänster bildad

■ Föreningen Sveriges Räddningstjänster bildades den 29 januari av drygt 40 räddningstjänster som vill bli många fler.

Diskussionerna om en branschförening har pågått ett tag. Runt en tredjedel av de svenska räddningstjänstorganisationerna var med vid bildandet.

– Ett av syftena är att skapa mötesplatser för att samla erfarenheter och kompetens, säger Anders Ahlström, räddningschef i Norrtälje kommun

och föreningens ordförande.

Varken Brand eller Skadepåplats som tidigare var betydande konferenser har arrangerats de senaste åren, men medlemmarna anser att behovet i det nuvarande säkerhetsläget är väl så starkt som tidigare.

– Om vi stärker varandra i fredstid ökar vi vår förmåga i höjd beredskap.

Föreningen har sitt första årsmöte på konferensen Räddningstjänst 2025 som hålls 14-15 maj i Helsingborg och

arrangeras av MSB, Sveriges brandbefälsförening och Föreningen Sveriges Räddningstjänster.

Föreningen vill bidra till att lyfta fram räddningstjänstfrågor i en tid när allt mer handlar om militär beredskap, driva utvecklingsfrågor och stötta medlemmarna praktiskt med sådant som vidareutbildning.

– På sikt tänker vi oss att föreningen till exempel kan erbjuda gemensam upphandling, säger Anders Ahlström.

Annonsera i Tjugofyra7

➔ Ska ni rekrytera personal inom området samhällsskydd och beredskap? Då är Tjugofyra7 rätt tidning att annonsera i.

Nästa nummer: nr 66 kommer ut 16 juni.

Annonbeställning: förhandsbokning senast 29 maj, färdigt manus senast 5 juni.

Kontakt: ring eller e-posta redaktionen (se sid 2), i första hand Maria Norell.

FAKTA OM ANNONSERING

Pris: 20 kronor per spaltmillimeter.

Priset multiplicerar du fram enligt följande: antal spalter x höjd i millimeter x 20 kronor.

Spaltbredder: 1 spalt 42 mm; 2 spalter 88 mm; 3 spalter 135 mm; 4 spalter 181 mm; 5 spalter 227 mm. Max höjd är 292 mm.

Nerikes Brandkår söker

förbundsdirektör/räddningschef

Annonser publiceras under **vecka 14** på nerikesbrandkar.se/jobb

Brandmannen Magnus Rudberg (två från vänster) har dragit i gång fallförebyggande träning för 70-plussare på brandstationen i Timrå. Även föreläsningar och fika ingår i konceptet.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN

RÖSTER OM TUFF

1 Susanne Sillerström, sjukgymnast: "Det känns jät-tebra att vi inom hemsjukvården nu också kan jobba preventivt och försöka förhindra fallen och inte komma in för sent då olyckan redan varit framme."

2 Per-Ola Uhlin, deltagare: "Tuff har betytt väldigt mycket. Det är varierande med balans och koordination och föredrag från olika ställen."

3 Karin Berggren, deltagare: "Mycket bra information för oss som är äldre, god sammanhållning, trevligt, långtan till träning."

Brandmän tränar pensionärer

Fallolyckor dödar och skadar många äldre och kostar dessutom samhället 17 miljarder per år.

I Timrå går pensionärerna till brandstationen för att träna förebyggande.

– Det är det roligaste jag någonsin arbetat med, säger ansvarige brandmannen Magnus Rudberg.

■ Varje år dör cirka 2 000 personer i sviterna av fallolyckor i Sverige, och cirka 70 000 personer behöver läggas in på sjukhus efter att de ramlat.

Men olyckorna kan till stor del förebyggas, vilket Räddningstjänsten Medelpad, Brandskyddsföreningen Västernorrland och Timrå kommun tagit fasta på.

Tillsammans driver de projektet Tuff (träning, utbildning och fallförebyggande) för 70-plussare. Med hjälp av brandmän och fysioterapeuter tränar deltagarna balans, styrka och kondition, med fokus på stora muskelgrupper som sätes- och lårmuskler.

– Det går fort att träna upp vissa förmågor och vi ser ofta stora förbättringar hos deltagarna på kort tid, berättar Magnus Rudberg.

Exempel på övningar kan va-

ra att resa sig upp från en stol flera gånger i rad, gå upp och ner för några trappsteg och gå på ojämnt underlag.

– En del vill hålla oss i handen, andra ha käpp, medan några går helt själva och kanske behöver en extra utmaning. Då kan vi be dem räkna eller rabbla huvudstäder samtidigt för att få i gång hjärnan också. Det kognitiva är en viktig del av det hela.

Vid sidan av brandmansyrket jobbar Magnus Rudberg ideellt som verksamhetsledare i Brandskyddsföreningen Västernorrland. Det var under en studieresa med brandskyddsföreningen till engelska Hampshire som han fick se hur britterna arbetar förebyggande med fallolyckor på brandstationerna.

– Jag tyckte deras arbetssätt var fantastiskt och kände att vi var tvungna att göra något liknande hemma. Fallolyckor är den olyckstyp som dödar flest, skadar flest och kostar mest – men ändå den som vi lägger minst tid och pengar på att förebygga.

2019 drog han i gång en pilotgrupp på hemmaplan och med undantag för något år under pandemin har det sedan rullat

på med fyra grupper om året. Faktum är att träningsgrupperna är så populära att det är kö för att få vara med.

Kanske beror det delvis på att kurserna också består av föreläsningar – om allt från orsaker till fallolyckor till kostens betydelse – och av gemensamma fikastunder.

Inför varje träff ägnar arrangörerna en och en halv timme åt att bre lyxiga mackor.

– Det ska vara ombonat, mysigt och lite tjusigt. Vi visste att den sociala biten skulle bli viktig men blev ändå överraskade

FAKTA

Tuff

- Står för träning, utbildning och fallförebyggande. Riktat sig primärt till personer 70 år och äldre som känner av försämrad balans.
- Grundar sig på det engelska konceptet Steer (Safety through education and exercise for resilience) som innehåller både teoretiska föreläsningar och praktisk träning, varvat med social samvaro på lokala brandstationer.
- Fyra grupper om året tränar under tolv veckor på brandstationen i Timrå. Första och sista veckan görs tester som mäter förmågan. Resultaten visar att de flesta deltagare antingen förbättrat eller bibehållit sina fysis-

över hur viktig den faktiskt är. Många av deltagarna bor själva efter att partnern dött och har blivit både stillasittande och hemmasittande. Engelsk forskning visar att ensamhet är lika dödligt som att röka 25 cigaretter om dagen, säger Magnus Rudberg.

Han berättar om tre ensamma damer som lärde känna varandra i Timrås pilotgrupp.

– Än i dag ser jag dem promenera tillsammans ibland när jag åker genom centrum, då blir jag varm i hjärtat. Liknande vän-

skaper finns i varje grupp.

I början var det många brandmän som ifrågasatte varför räddningstjänsten skulle vara med och driva projektet, berättar Magnus Rudberg.

– "Varför inte?", var min motfråga. Vi är här för att rädda liv och gör mycket annat på den punkten än att släcka bränder. Med enklare träning kan risken för fallrelaterade skador minska med upp till 40 procent och frakturer med 40-60 procent, så det förebyggande arbetet kan göra väldigt stor skillnad.

MARIA NORELL

FAKTA

Fallolyckor

- Skador från fallolyckor är den vanligaste olyckan bland personer över 65 år.
- Varje år faller fler än 100 000 personer, 65 år och äldre, så illa att de behöver besöka sjukvården och cirka 70 000 behöver läggas in på sjukhus. Cirka 2 000 äldre personer dör.
- Vanligast är skador på höft och lår, följt av skador på huvudet. År 2023 var det knappt 19 000 höftfrakturer för personer över 65 år.
- Totalt beräknas fallolyckorna kosta det svenska samhället cirka 17 miljarder per år. Källa: Socialstyrelsen